

Tisdagen den 8 november

Kl. 15.00

1 § Till kammarkansliet hade inkommit följande ansökningar om ledighet:

Undertecknad anhåller härmed om tillstånd att för enskild angelägenhet av största vikt, som kräver vistelse utomlands, erhålla tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 15 november–den 14 december 1988.

Stockholm den 26 oktober 1988

Lars De Geer

Undertecknad anhåller om ledighet från riksdagsuppdraget under tiden den 12 november–den 11 december 1988 för fullgörande av tjänstgöring i Förenta Nationernas svenska delegation i New York.

Stockholm den 28 oktober 1988

Ingemar Eliasson

Härmed anhåller jag om tjänstledighet från uppdraget som riksdagsman under tiden den 13 november–den 12 december 1988 på grund av att jag då skall ingå i den svenska FN-delegationen.

Stockholm den 1 november 1988

Åke Gustavsson

Framställningarna bifölls av kammaren.

Talmannen anmälde att följande ersättare skulle tjänstgöra i stället för ledamöter, nämligen

Margareta Jonback (fp) för Lars De Geer,

Sören Norrby (fp) för Ingemar Eliasson och

Marianne Andersson i Gislaved (s) för Åke Gustavsson.

2 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1988/89:18 till kulturutskottet

1988/89:25 bil. 1 till justitieukskottet

bil. 2 till utrikesutskottet

bil. 3 till försvarsutskottet

bil. 5 punkt 1 till utbildningsutskottet

i övrigt till kulturutskottet

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

bil. 6 till socialförsäkringsutskottet
bil. 7 punkt 1 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till näringsutskottet
bil. 9 punkt 1 till jordbruksutskottet
punkt 2 till näringsutskottet
propositionen i övrigt till finansutskottet
1988/89:50 till näringsutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1988/89:51 till skatteutskottet

Beträffande denna proposition hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till tre dagar.

Kammaren beslöt förkorta motionstiden till att utgå torsdagen den 10 november.

4 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1988/89:53 och 54 till skatteutskottet
Skrivelse
1988/89:40 till utrikesutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades
Förslag
1988/89:6 till jordbruksutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1988/89:Ju1 till justitieutskottet
1988/89:Sf1 till socialförsäkringsutskottet
1988/89:T3 till trafikutskottet

7 § Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1988/89:KU3–KU5
Finansutskottets betänkanden 1988/89:FiU1 och FiU3
Utrikesutskottets betänkande 1988/89:UU2
Socialutskottets betänkande 1988/89:SoU1
Kulturutskottets betänkanden 1988/89:KrU1–KrU3

Om den kommunala beslutsrätten i fråga om slutlig förvaring av utbränt kärnbränsle

Anf. 1 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Ivar Franzén har frågat mig om regeringen är beredd att ta sådana initiativ att berörda kommuner i sina översiktsplaner tvingas reservera markområden lämpliga för slutförvaring av utbränt kärnbränsle och om regeringen avser föreslå förändringar i naturresurslagen som innebär att den kommunala vetorätten inskränks vid beslut om lokalisering av anläggningar för slutförvaring av utbränt kärnbränsle.

Riksdagen har förutsatt att all lagring och slutförvaring av olika slags kärnavfall från den inhemska kärnenergiverksamheten skall ske inom landet.

Statens kärnbränslenämnd har i en rapport till regeringen anfört att de platser där det kan vara möjligt att förlägga ett slutförvar successivt skall sällas fram i en planeringsprocess uppdelad i tre skeden.

För närvarande befinner vi oss i det första av dessa, provskedet. Kraftföretagen genom Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) arbetar nu med att skaffa fram kunskaper om sådana egenskaper hos berggrunden som är av betydelse för slutförvaringen.

Det andra skedet, urvalsskedet, sträcker sig från början av 1990-talet till omkring 2000. Då planerar Svensk Kärnbränslehantering AB att välja ut ett mindre antal platser som bedöms särskilt lämpliga. De berörda kommunerna och länsstyrelserna kommer då att informeras om nämndens bedömning av platsernas lämplighet.

Det tredje skedet, tillståndsskedet, inträder omkring år 2000. Svensk Kärnbränslehantering AB skall då ansöka om tillstånd hos regeringen enligt 4 kap. naturresurslagen för slutförvaringen.

Enligt plan- och bygglagen skall varje kommun senast den 1 juli 1990 ha antagit en översiktsplan som omfattar hela kommunen. Planen skall behandla de långsiktiga frågorna för mark- och vattenanvändning och byggande.

Som framgår av det jag sagt väntas Svensk Kärnbränslehantering AB:s bedömning av särskilt lämpliga platser föreligga först under tidsperioden från början av 1990-talet till omkring år 2000. Det är först i detta skede som det finns meningsfullt underlag för behandling av den aktuella frågan i den kommunala planeringen. Det finns därför för närvarande ingen anledning för regeringen att ta några initiativ i denna fråga.

Jag vill samtidigt framhålla att det är angeläget att statens kärnbränslenämnd och Svensk Kärnbränslehantering AB redan i ett tidigt skede samråder med de kommuner och län som berörs av undersökningar m.m. Det innebär att det redan under provskedet behövs samråd om de mark- och vattenområden som berörs av undersökningarna. Det material som tas fram i samband med översiktsplaneringen i kommunerna de närmaste åren blir också av stort värde när det längre fram blir aktuellt att ta ställning till var mark behöver reserveras för ändamålet.

I samband med diskussionen om slutförvaring av kärnavfall och vissa andra anläggningar som bedömts ha mycket stor betydelse för landet har

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

*Om den kommunala
beslutsrätten i fråga om
slutlig förvaring av ut-
bränt kärnbränsle*

frågan väckts om inskränkningar av den kommunala vetorätten. Riksdagen har i samband med beslutet om naturresurslagen förordat att frågan om sådana inskränkningar övervägs ytterligare. Arbetet med att utforma direktiv till en utredning pågår i bostadsdepartementet.

Anf. 2 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret. Bostadsministern går som katten kring het gröt och undviker att ge ett klart besked om var regeringen står i frågan om inskränkningar av den kommunala självbestämmanderätten för att klara problemen med kärnkraftsavfallet.

Bostadsministern ger i sitt svar sken av att det är gott om tid att ta ställning i denna fråga. Den uppfattningen delas inte av statens kärnbränslenämnd, SKN, som anser att Svensk Kärnbränslehantering AB före 1989 bör upprätta en förteckning över lämpliga platser för slutförvaring av använt kärnbränsle. Motivet för detta är de krav som ställs i plan- och bygglagen på att kommunerna skall planera markanvändningen i hela kommunen.

I 2 kap. 8 § naturresurslagen sägs det att områden lämpliga för bl.a. avfallshantering så långt som möjligt skall skyddas för annan verksamhet som kan förhindra eller försvåra en sådan hantering.

SKN gör den bedömningen att kommunerna måste få ett så tidigt besked som möjligt om vilka områden som kan vara lämpliga och därför bör skyddas.

Det framgår ganska tydligt att både SKN och SKB anser att det krävs inskränkningar i den kommunala självbestämmanderätten för att man skall kunna åstadkomma detta skydd.

Centerns inställning till utnyttjande av kärnkraften är väl känd. Enligt centerns mening borde kärnkraften inte ha utnyttjats, med tanke på de risker den innebär för såväl människor som miljö. En politisk majoritet har genomdrivit beslutet utan att bl.a. frågan om hanteringen av det utbrända kärnbränslet har blivit löst.

Samtidigt kan vi som är dagens beslutsfattare inte vältra över ansvaret för detta problem på kommande generationer. De som pläderat för och genomdrivit beslutet om utnyttjande av kärnkraft för energiproduktion har ett särskilt moraliskt ansvar att se till att det avfall som produceras i Sverige också kan förvaras på ett betryggande sätt inom landet.

Vi i centern anser att detta kräver att man på frivillig och demokratisk väg kan övertyga kommuner och de kommuninvånare inom vilkas områden ett slutförvar är aktuellt om att de bör ta ansvar för detta.

Bostadsministern anmäler att det inom bostadsdepartementet pågår ett arbete med att utarbeta direktiv för en utredning som skall överväga vilka inskränkningar i den kommunala självbestämmanderätten som kan krävas. Det hade givetvis varit värdefullt om bostadsministern i dag hade kunnat redovisa något av inriktningen på direktiven.

Den som hävdar att inskränkningar i den kommunala självbestämmanderätten krävs deklarerar samtidigt uppfattningen att det inte går att finna betryggande lösningar på slutförvaringen eller också att kommuner och kommuninvånare inte är beredda att ta sitt demokratiska ansvar. Båda uppfattningarna visar på allvarliga problem. Om det inte finns betryggande

lösningar när det gäller slutförvaringen så framstår missgreppet att använda kärnkraften som ännu mer oförsvarbart.

Skulle det gå att finna betryggande lösningar men beslut om placering av det slutförvarade bränslet ändå inte kan fattas i demokratisk ordning, blir slutledningen att kärnkraften inte går att infoga i ett demokratiskt samhälle.

Mot denna bakgrund är det mycket viktigt att vi i dag får veta om bostadsministern anser att det är möjligt att finna betryggande lösningar på slutförvaringen av använt kärnbränsle.

Om svaret på denna fråga blir ja, anser bostadsministern då att det finns anledning att överväga inskränkningar i den kommunala självbestämmanderätten?

Anf. 3 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! När det först gäller frågan om inskränkning i det kommunala vetot så vill jag påminna Ivar Franzén om att riksdagen när den behandlade denna fråga slog fast att den skall övervägas ytterligare inom regeringskansliet eller i annan ordning. Som jag sade pågår arbetet med att ta fram direktiv för en utredning i frågan, vilket innebär att regeringen naturligtvis inte är färdig med något ställningstagande. Som brukligt är i vårt land skaffar man först fram det underlag som riksdagen i detta fall har ansett vara nödvändigt för ytterligare överväganden innan man drar några slutsatser eller intar någon bestämd ståndpunkt.

Ivar Franzén får därför avvakta och se vad det arbetet leder fram till. Och jag tror att det är av stor vikt att regeringen gör precis som riksdagen har uttalat, nämligen överväger detta noga, samlar in ytterligare underlag för ställningstaganden och därefter återkommer till riksdagen i frågan.

När det sedan gäller den kommunala översiktsplanen vill jag slå fast följande. När arbetet med det som man skulle kunna kalla för den första generationen av översiktsplaner nu görs hinner Svensk Kärnbränslehantering AB inte ta fram ett material som kan vägas in i den planprocessen. Men det innebär inte att frågan därmed för all framtid är bortförd från detta. Översiktsplanerna skall ju fortlöpande ses över, och ungefär vart femte år skall man ta ställning till en ny sådan plan. Då blir det precis som jag sade i mitt svar, nämligen att man i samband med att nästa översiktsplan tas fram har anledning att väga in de markreservationer som kan bli erforderliga för att klara de uppgifter som berörs i interpellationen.

Jag vill också göra klart att översiktsplanens värde som beslutsunderlag stärks av att arbetet med planen skall bedrivas öppet och i nära samråd med kommuninvånare, näringsliv, organisationer och länsstyrelsen samt andra intressenter och ges en grundlig politisk behandling i kommunen. Tanken är att översiktsplanen därigenom skall kunna bli ett viktigt underlag för samhälleliga beslut om användningen av mark- och vattenområden. Det gäller beslut i både kommunala och statliga myndigheter.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag säga följande. Arbetet med att få fram de direktiv som behövs för att ytterligare belysa frågan om det kommunala vetot i enlighet med riksdagens beslut pågår. Och när det gäller översiktsplaneringen finns det ett underlag framtaget för nästa översiktsplan

och dess utarbetande som belyser de markreservationer som behöver göras för att man skall kunna klara de uppgifter som tas upp i interpellationen.

Anf. 4 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att riksdagens beslut, som innebar en ändring av regeringens förslag så till vida att det kommunala vetot skulle finnas kvar, var en klar framgång för centern. Det är därför självklart att vi i centern också vill försöka bevaka och bevara den framgången och därmed också skydda det kommunala vetot.

Jag kan dessutom konstatera att bostadsministern inte delar statens kärnbränslenämnds uppfattning, nämligen att man redan före 1989 bör göra en redovisning av lämpliga platser. Om jag uppfattade bostadsministern rätt så är tågordningen den att det först i nästa planeringsomgång, om cirka fem år, blir aktuellt för kommunerna att eventuellt ta ställning till de krav som ställs i naturresurslagen om att områden måste hållas disponibla för slutförvaring av använt kärnbränsle.

Jag vill därefter gå över till den fråga som jag ställde och där jag försökte vara mycket konkret. Om man hävdar att det behövs inskränkningar i det kommunala vetot kan man knappast grunda detta på mer än två ställningstaganden.

Det ena är att det absolut inte går att få en betryggande förvaring. Då måste man tvinga sig på kommuninvånare och kommuner, och då måste man alltså nagga på den kommunala självbestämmanderätten, nagga på demokratin.

Det andra är att man kan anse att svenska folket inte är moget att ta ett demokratiskt ansvar. Det kommer inte att ta sitt ansvar trots att det kan visa sig att det går att ordna en betryggande förvaring.

Det är otroligt viktigt att få veta vilken inställning bostadsministern har i de här frågorna. Det är viktigare än utredningsdirektiven. Inriktningen hoppas jag få veta i svaret på frågan: Är det regeringens uppfattning att det går att få en betryggande förvaring av använt kärnbränsle? Om bostadsministern svarar ja undrar jag varför man över huvud taget överväger inskränkningar i den kommunala självbestämmanderätten.

Anf. 5 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! I allt väsentligt har jag anledning att instämma i det Ivar Franzén sade om att det var illa genomtänkt när man införde kärnkraft och ter sig som något oansvarigt.

Jag har följt denna fråga. År 1978 deklarerade man från kärnkraftintressenterna att det fanns en helt säker metod för slutförvaring av använt bränsle. Det är naturligtvis en orimlig överdrift, för alla vet ju att det inte finns någonting som är helt säkert i teknikens värld. Möjligen visste man rimligt säkert hur man skulle göra. Nu tio år efteråt vet man fortfarande inte vad man skall göra med avfallet.

Det reser vissa etiska problem. Är det alltså så att kommande generationer, som enligt riksdagens beslut inte efter år 2010 kommer att ha någon som helst glädje av kärnkraften, skall ägna sig åt att sköta slutförvaringen av detta höggiftiga avfall? Det reser vissa moraliska problem. En del lösningar har

man försökt åstadkomma genom att skapa vissa fonder. Man avsätter några öre per kilowattimme för att bygga upp fonder för avfallshanteringen. Dessa fonder är för närvarande praktiskt taget tomma. Det egendomliga är att man räknar med ränta på de pengar som sätts in på fonderna. Detta gör att ju längre man skjuter på slutförvaringsproblemet, desto mindre ansvar behöver dagens generation ta, som ju i alla fall har en viss glädje av kärnkraften. Det gäller alltså att forcera verksamheten. Det är regeringens uppgift att göra detta, såvitt jag kan förstå.

Ivar Franzén tog upp den kommunala självbestämmanderätten när det gäller planeringen. Den frågan får tas upp när den uppstår, dvs. när det befinnas att ingen kommun är villig att åta sig att ta hand om avfallet, vilket ju kan bli förhållandet. Att på förhand ändra de lagar som reglerar den kommunala självbestämmanderätten när det gäller markanvändning kan i alla fall inte jag, och jag tror inte heller miljöpartiet, tillstyrka. Det finns åtskilliga kommuner där politiska majoriteter anser att frågorna är lösta. Då borde det inte i dessa kommuner vara någon svårighet att utan tvångslagar få till stånd en slutförvaring. Jag tycker att det är regeringens uppgift att se till att det som 1978 ansågs vara helt acceptabelt och problemfritt, helt säkert, i dag verkligen genomförs. Dessutom bör den se till att man inte tjänar pengar på att skjuta upp verksamheten, vilket nuvarande regler tillåter, och räknar ränta på de pengar som fonderas.

Ett rimligt krav är att dagens generation tar ett lika stort ansvar för kostnaderna som det skulle ha kostat att ordna slutförvaringen i dag, vilket tyvärr av tekniska skäl inte är möjligt. Det gäller att skynda på. Det är dagens generation som bär ansvaret, inte våra barn, som efter år 2010 enligt riksdagens beslut icke kommer att ha en enda kilowattimme av kärnkraften till sin båtnad.

Anf. 6 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Mycket kort till Ivar Franzén: Jag vill upprepa att om riksdagen har begärt ytterligare underlag för ett ställningstagande ser jag det som en uppgift att ta fram sådant underlag, innan jag börjar ge besked i kammaren i den ena eller den andra riktningen. Det hoppas jag verkligen att Ivar Franzén tycker är en riktig behandlinggång.

Till Lars Norberg vill jag säga att jag redovisade i svaret hur Svensk Kärnbränslehantering AB arbetar för att få fram kunskaper och finna de lägen för slutförvaring av bränsle som det har till uppgift att finna. Jag är övertygad om att företaget kommer att klara arbetet inom de givna tidsramarna och bedriva det på ett sätt som vi har anledning att förvänta oss.

Anf. 7 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag är självfallet medveten om den gängse tågordningen – man föregriper inte regeringsbeslut, osv. Men man blir ständigt förvånad över hur fritt och frikostigt regeringen sprider uppfattningar och åsikter när det passar. Här ställde jag frågan: Har regeringen någon uppfattning vad det gäller möjligheterna att ordna en betryggande förvaring? Någon uppfattning har inte regeringen, eller kan i varje fall inte redovisa den här i dag. Att dra en logisk slutsats av en redovisad uppfattning skulle inte heller vara något

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Om doping och kommersialisering inom idrotten

orimligt i en upplysande debatt. Att bostadsministern tillämpar så snäva regler i denna fråga begränsar verkligen möjligheterna att få innehåll i debatten.

Anf. 8 JILL LINDGREN (mp):

Herr talman! Jag tycker det finns anledning i detta sammanhang att se på vad som kommer att hända framöver. Det är väldigt osäkert om vi vet vad vi skall göra med det avfall vi producerar. Nu har Ulf Lönnqvist fått i uppgift att hjälpa till med att så småningom hitta en plats för slutgiltig förvaring av det avfall som vi hela tiden producerar.

Med hänsyn till de svårigheter som dykt upp i den här processen skulle jag vilja fråga statsrådet: Vore det inte rimligt att vi i detta läge bromsar nyproduktionen av radioaktivt avfall?

Jag skulle vilja höra om statsrådet känner det angeläget att försöka skynda på avvecklingen av kärnkraften just med anledning av alla de svårigheter som avfallshanteringen har visat sig innebära och med tanke på giftigheten i förhållande till mängden av det avfall som produceras varje dag. Att det kommunala vetot gäller är vi glada för.

Kan vi räkna med att avfallsproduktionen bromsas genom att avvecklingen snabbas på? Jag vore glad att få ett besked om det.

Anf. 9 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Bostadsministern säger i sitt svar till Ivar Franzén: "Riksdagen har förutsatt att all lagring och slutförvaring av olika slags kärnavfall från den inhemska kärnenergivärksamheten skall ske inom landet."

Detta tolkar jag så att regeringen är införstådd med att inget utländskt kärnbränsleavfall skall lagras här i landet. Då ställer jag frågan: Vet bostadsministern möjligen vad man avser att göra med det moxbränsle som förvaras för närvarande och där ytterligare någon transport är att vänta till mellanförvaringen i Oskarshamn? Vilken är planen därvidlag?

Anf. 10 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag vill bara säga till Jill Lindgren att riksdagen har lagt fast en tidsplan för avvecklingen, och den tidsplanen – som är riksdagens beslut – arbetar regeringen efter.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1988/89:15 om doping och kommersialisering inom idrotten

Anf. 11 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig om den senaste tidens utveckling med doping inom idrotten föranleder några initiativ från regeringens sida, vidare om regeringen kan överväga att – som villkor för samhällsstöd – ställa krav på idrottsrörelsen att stävja fusk och osund kommersiell utveckling. Härutöver har Lars-Ove Hagberg frågat mig vilka initiativ

regeringen kan tänka sig för att skapa en mer jämlik förutsättning för olika idrottsförbunds verksamheter.

De obundna, fria folkrörelserna är en viktig del av svenskt samhällsliv. Idrotten är en av våra största folkrörelser. Den har en bred folklig förankring med ett livaktigt föreningsliv i små och stora orter över hela vårt land. Detta har gjort idrotten tillgänglig för alla. I dag deltar 4–5 miljoner svenskar i olika former av idrottsliga aktiviteter. Ur denna väldiga bredd skapas förutsättningarna för de stora internationella framgångar som svensk idrott har.

Idrotten har i dag ett betydande samhällsstöd i form av direkta bidrag – centralt och lokalt – men också i form av anläggningar. Grundläggande för synen på våra folkrörelser är att de skall vara fria och obundna. Det samhällsstöd som ställs till organisationernas förfogande skall de ha rätt att själva disponera utifrån de mål och den verksamhetsinriktning de själva beslutat om. Detta gäller också för idrotten.

Däremot har naturligtvis samhället både rätt och skyldighet att reagera mot olika företeelser som hotar att undergräva en folkrörelses förtroende. Dopingbruket inom idrotten är en sådan.

Användandet av olika dopingmedel är ett brott mot idrottens egna regler. Men dopingbruk medför också att unga människor kan få medicinska skador – ofta livsbestående – i sin iver att nå individuella toppresultat. Dopingbruket är mest utbrett inom elitidrotten men förekommer också i motionssammanhang. Idrottsrörelsen har ett stort ansvar för att komma till rätta med det tilltagande dopingbruket. Idrotten måste göra allt som står i dess makt för att återställa förtroendet för idrotten hos svenska folket.

I detta arbete måste idrotten ha hjälp och stöd från samhället. En viktig uppgift är att komma till rätta med själva hanteringen och förekomsten av dopingpreparat. En lika viktig uppgift är att ge en saklig och kraftfull information om konsekvenserna av dopingbruk.

Som svar på den först ställda frågan om regeringen tagit några initiativ i fråga om dopingutvecklingen vill jag svara ett obetingat ja. Statsmedel har ställts till förfogande för att bygga upp de laboratorieresurser som krävs för kontroll och tester. Ett dopinglaboratorium har byggts upp vid Huddinge sjukhus. Medel har också ställts till förfogande för genomförande av stickprovskontroller. För ett år sedan skärptes efter framställan från idrottsrörelsen bestämmelserna för införsel av preparat till Sverige.

Socialstyrelsen har i samtal med läkemedelsindustrin fått besked om att tillverkarna kommer att återkalla registreringen av syntetiska anabola steroider.

Inom regeringskansliet undersöks de rättsregler som reglerar hantering, användning och införsel av läkemedel. Dessa behöver skärpas som ett led i arbetet att stoppa dopingbruket. Information och upplysning om dopingens konsekvenser är av största vikt. Möjligheterna att vidga och intensifiera ett sådant arbete har diskuterats med idrottsrörelsen och berörda myndigheter.

Jag kommer att noga följa detta arbete och ta de initiativ som krävs.

Dopingbruket är i hög grad också en internationell fråga. Sverige deltar självfallet i det internationella arbetet inom olika organisationer för att motverka dopingbruket. Denna fråga är en av de viktigaste vid det kommande UNESCO-mötet i november i Moskva.

Frågeställaren tar också upp frågan om regeringen bör villkora samhällsstödet till idrotten.

Som framgår av det principiella synsätt på våra folkrörelser som jag inledningsvis anlagt anser jag inte att sådana villkor bör ställas. Folkrörelserna måste ha en fri och obunden ställning.

Däremot kan självfallet regering och riksdag ge vissa allmänna riktlinjer för samhällsstödet. Detta har gjorts genom att behovet av särskilda insatser för t.ex. handikappidrott, invandraridrott, jämställd idrott och ledarutbildning betonats i regeringens förslag till stöd till idrotten. Den sortens allmänna påpekanden avser jag också fortsättningsvis att göra.

Samhällsstödet är basen för idrottens verksamhet. Samhällsstödet kan inte täcka allt som en folkrörelse har ambitioner att genomföra. Därför behövs olika former av egenfinansiering. För idrotten har länge olika former av samarbete med näringslivet varit en finansieringskälla. Under förutsättning att idrottens roll som fri och obunden folkrörelse bibehålls ser jag inga hinder för idrotten att på vissa villkor utveckla ett sådant samarbete. En fri folkrörelse måste själv få besluta i sådana frågor.

Detta gäller också i fråga om fördelningen av statsstödet till de olika specialförbunden. Principerna för denna fördelning måste idrotten i huvudsak själv lägga fast. Det vore orimligt om regering och riksdag skulle ingripa i det som i så hög grad är en intern fråga för idrottsrörelsen.

Anf. 12 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Vi idrottsvänner, som lever vårt liv med idrotten, får det allt svårare att försvara idrottens roll i samhället, när utvecklingen av elitidrotten på flera områden strider mot tävlingsidrottens roll som stimulans och som massrörelse med en socialt viktig funktion för att befrämja samvaro, kamratskap, gemenskap och vänskap – något som behövs i samhället och som befordrar folkhälsan.

Det som hände i Sydkorea beträffande doping har på något sätt satt elitidrotten i centrum. Hur skall framtiden bli? Vi har länge levt med fusk och lögn och hur pengarnas makt har styrt elitens vardag. Det har gällt att vinna till varje pris, och vi i Sverige har egentligen inte varit förskonade från denna utveckling.

Den här utvecklingen av idrotten visar ungefär samma tendenser som vi har uppmärksammat i samhället i övrigt: De snabba klippen, egoismen och hänsynslösheten får gå före kamratskapet och gemenskapen. Det är alltid den duktige som skall framhävas.

Hur skall samhället förhålla sig till en sådan rörelse där dessa tendenser gör sig mycket starka? Man kan fundera över detta, eftersom samhället ger så mycket pengar till idrotten. Måste inte idrottens företrädare svara på dessa frågor snart? Varför sker detta? Och eftersom regeringen har en idrottsminister vill jag fråga: Vad är det som ligger bakom denna utveckling? Barn och ungdom upplever att en idrottsman en dag eller två är deras superidol – och nästa dag är en stor fuskare. Vem hjälper dessa barn och ungdomar att komma till rätta i samhället? Det borde egentligen vara arbetarrörelsen och dess ideologiska fostran som på något sätt hjälpte människor till rätta.

Vad gör nu den socialdemokratiska idrottsministern och regeringen över

huvud taget i denna situation, som kanske inte bara gäller pengar utan gäller hela arbetarrörelsens och samhällets förhållande till idrotten framöver? Hur är det egentligen med hela dopingfrågan? Vilka initiativ tar nu regeringen?

Regeringen säger att man har gjort en massa saker. Ja, det är helt riktigt. Men skrämmer det inte samtidigt idrottsministern att det nästan är så att en dopingpolis växer fram i idrottsrörelsen, en polis som bevakar varje elitidrottare och motionär? Jag bor i Borlänge, och eftersom det var en konferens om doping där kunde jag få information på nära håll. Det är alltså en mycket skrämmande utveckling – det är något sjukt. Och vad är detta sjuka? Måste man inte svara på den frågan? Är det pengarnas makt, intresset att vinna till varje pris, som driver fram denna utveckling? I så fall måste vi sätta kyrkan mitt i byn och säga det – och jag tycker att vi särskilt från arbetarrörelsen med kraft måste säga detta. Då kan vi alltså inte gynna vilka idrottsintressen som helst.

När man säger att vi nu skall gå till kraftig attack mot dopingen, är jag rädd för att det i detta samhälle t.o.m. kan vara så att ju mer reklam det blir, desto mer sprids företeelsen. Jag är inte säker på att det är så, men det finns de som påstår det. På något sätt måste vi väl ändå stävja denna företeelse.

Min andra fråga gällde villkoren för samhällsstöd, och Ulf Lönnqvist som idrottsminister glider undan. Jag tror inte att samhället kan vara så generöst gentemot rörelser som strider mot grundläggande ideal, vilka åtminstone en regering borde stå för.

Jag tycker att det alltid har varit bra när regeringen har sagt att handikappidrott och annat skall gynnas. Om elitidrottsrörelsen har så mycket fusk i sig och så många sneda drag i sin utveckling som inte främjar människorna i massrörelsen på ett bra sätt, då måste man väl på något vis säga ifrån, eller ta en rejäl diskussion med idrottsrörelsen – om den skall ta ansvar för det hela.

Hur lättvindigt regeringen tar på detta framgång, tycker jag, när det gäller egenfinansieringen. Så här kan, säger idrottsministern, finansiering via näringslivet ske – med sponsring osv. – under förutsättning att idrottens roll som fri och obunden folkrörelse bibehålls. Jag vill fråga: Är idrottsrörelsen fri och obunden inför sina sponsorer och de kommersiella intressena? Är tennisen, fotbollen, ishockeyn m.fl idrottsgrenar så obundna att de kan utvecklas fritt i dag?

Den sista frågan gäller det ojämna stödet till idrottsrörelsen. Det är som sagt ingen tillfällighet att vi har fått POOL 2 tusen med en massa förbund som har mycket små ekonomiska anslag. Jag hade hoppats att det skulle framgå av svaret att man från samhällets och idrottsministerns sida är intresserad av att öka stödet till de här förbunden, som lever på mycket sparsamma villkor men gör en oerhört fin insats i alla fall – trots att de inte är några stora förbund.

Anf. 13 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Lars-Ove Hagbergs interpellation gäller ett viktigt missförhållande, som inte bara visas upp i spektakulära dopingskandaler. Det har i många fall uppstått en snedvridning av vad som borde vara en av de mest positiva aktiviteterna för både unga och gamla människor, nämligen sport och idrott.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Om doping och kommersialisering inom idrotten

I stället för en sund kroppsaktivitet med glädje och behållning hela livet ut hetsas ungdomar till en resultatjakt mot mål som ligger utanför deras normala prestationer, och de kan ofta hålla i gång endast under några få år. Ryska gymnaster är ett extremt exempel. Efter sin karriär kan elitidrottaren prata om gångna bravader, men det är inte längre inspirerande att fortsätta med aktiviteter som inte kan leda till de resultat som han eller hon tidigare nått.

I stället för att delta med liv och lust i tävlan av medelgod standard, sitter stora delar av vår idrottsintresserade allmänhet på åskådarplats eller framför TV-apparater, där man får bra underhållning av det fåtal som har nått högre grad av excellens i sin sportutövning.

När både massmedia och samhällets stöd till idrotten samverkar till denna utveckling, är det inte märkligt om de avarter som Lars-Ove Hagberg drar fram får florera. Det är inte märkvärdigt att den elitidrott som i första hand blivit ett underhållningsinslag är föremål för starka kommersiella intressen.

Kanske det märkvärdiga är att det trots allt finns hundratusentals människor som joggar, ägnar sig åt Friskis och Svettis, cyklar till jobbet osv., som trivs med allt detta och vilkas prestation består i att de tränar sin egen kropp, att de håller sig själva friska utan att någonsin komma på idrottsidorna, sponsras av kommersiella företag eller få stora samhällsstöd för sin aktivitet.

Det är heller inte märkvärdigt att de idrottsutövare från vilka prestationer förväntas som ligger utanför deras normala förmåga faller för frestelsen att använda dopingpreparat för att utöka sin förmåga.

När statsrådet Lönnqvist hänvisar till kontroll och tester, är det endast ett symptom på det verkliga problemet som man angriper. Vare det nog så viktigt – det väsentliga är att samhället klart utsäger vilken sorts idrottsaktivitet som gagnar medborgarna bäst.

Statsrådet Lönnqvist menar att idrotten som en fri folkrörelse själv skall besluta om sina prioriteter, och det skulle jag ha hållit med om ifall jag hade trott att den stora skaran motionsidrottare verkligen hade talat genom idrottsledarnas mun. Så är det inte alls, och det gör att samhället har ett ansvar att det stöd man ger idrotten kommer rätt adressat till godo, att samhället genom sina anslag hjälper människor till ett glädjefyllt och hälsosamt sportliv snarare än till en nog så god mediaunderhållning.

Jag instämmer sålunda helt i interpellantens åsikter och hoppas att regeringen tar de initiativ som han efterlyser.

Anf. 14 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag har i svaret markerat ett mycket starkt avståndstagande från det fusk som jag menar att användningen av dopingpreparat av olika slag innebär. Jag har också understrukt hur viktigt det är att denna fläck på idrotten kan tvättas bort. Det är en viktig förutsättning för att idrotten skall kunna ha kvar ett brett och starkt förtroende, som en stor folkrörelse måste ha. Och jag vet att idrottsrörelsen på olika sätt vidtar kraftfulla åtgärder mot doping.

Då kan det alltid hävdas att det är symtom på någonting. Men när man upptäcker symtom måste man ju vidta åtgärder. Man måste sätta in

behandling också när symtomen övergår till sjukdom – och det är precis vad som sker. Genom att på olika sätt ingripa mot bruket och användningen, där idrottsrörelse och samhälle måste samverka, tar man itu med det akuta problemet. Ett understrykande av hur viktigt det är att de regler idrotten själv dragit upp får vara det som man arbetar efter och rättar sig efter när man genom information, genom diskussion, genom att göra klart att fusk inte hör hemma inom idrotten. Det är, menar jag, bara de vägarna man kan gå.

Sedan vill jag understryka att för mig kommer aldrig någonsin medaljen att vara så mycket värd att svensk idrottsungdom skall ha anledning att ställa upp till tävlan där det, för att de i vissa fall skall nå resultat, förutsätts att de använder sig av preparat. Då får man naturligtvis hellre acceptera de sämre resultaten och därmed att man inte når det översta steget på prispallen. Men det är då något helt annat.

Vad ger då idrottsrörelsen det svenska samhället? Ja, den ger förvisso samvaro och gemenskap, en oerhört viktig bit i dagens moderna samhälle. Den är vår stora ungdomsverksamhet. Den är ett viktigt led i att ge breda grupper av det svenska folket motion och rekreation. För väldigt många är den också underhållning i olika former. Allt detta utgör skälen till att samhället satsar betydande belopp, även om just vpk ständigt brukar bjuda över när det är dags att fastlägga budgeten. Vi får väl se hur det blir med den saken den här gången.

Sedan vill jag också understryka att det i idrottens regler egentligen ligger mycket som många i samhället skulle ha anledning att ta del av och ta till sig. För idrotten är det naturligt att man, när man skall springa t.ex. 100 meter, startar bakom en gemensam startlinje. För väldigt många i det svenska samhället är det ingalunda naturligt att man skall ha gemensamma förutsättningar och en gemensam utgångspunkt när man börjar ett lopp. Inom idrotten är det självklart att man i lagspelet ställer upp för varandra. Blir den ene avdribblad och bortgjord, så ställer den andre omedelbart upp. Man stöttar och stödjer varandra. Man arbetar solidariskt tillsammans som ett lag, som en enhet. Många, många i det svenska samhället skulle ha åtskillig lärdom att dra av detta.

Dessa ting tycker jag är viktiga och väsentliga. De är ytterligare ett understrykande av att idrotten har en väsentlig roll att spela i det svenska samhället.

Jag har den största tilltro till att idrotten som fri, stark och självständig folkrörelse har möjlighet att fatta sina beslut nu och i framtiden. Det gäller naturligtvis också beslut i fråga om huruvida man skall acceptera samarbete med näringsliv eller inte. Jag är övertygad om att idrottsrörelsen är kompetent att bedöma om sådant samarbete på något sätt skulle inkräkta på idrottens egna mål och verksamhetsformer. Jag är också övertygad om att idrotten om så skulle vara fallet säger nej till den formen av samarbete.

När det gäller POOL 2 tusen vill jag gärna understryka att jag tror att det är en bra verksamhet. Men den verksamheten, Lars-Ove Hagberg, går ju ut på att dra in sponsoringar till de här förbunden. Sedan måste idrotten själv få möjlighet att bedöma hur man mellan dess egna organisationer skall fördela de medel som ställs till förfogande. Detta, menar jag, är en självklarhet. Det

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

*Om doping och kom-
mersialisering inom
idrotten*

borde inte vara något som regering och riksdag anser sig besitta större kompetens att bedöma än idrotten själv.

Mycket kort till Gösta Lyngå: Idrotten handlar framför allt om en mycket bred verksamhet. Den breda verksamheten tar sig uttryck i det som sker i föreningar och förbund runt om i vårt avlånga land. Det är de rösterna som talar vid riksidrottsmötena. Det är där idrottens egna riktlinjer för verksamheten dras upp.

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det är bra att idrottsministern tar avstånd från fusk. Det vore faktiskt sensationellt om han inte gjorde det. Jag tycker att idrottsministerns andra anförande var sämre än det skriftliga interpellationssvaret. Det senare inlägget var en hyllning åt den betongfasta idrottsrörelsen, som har enorma problem. Idrottsministern försökte inte ens att svara på några av frågorna om orsakerna till problemen.

Nog måste väl penningjakten, jakten att vara bäst och att klara sig, vara uttryck för den egoistiska andan. Det som idrottsministern försökte säga med sitt exempel om hundrametersloppet och om lagspel avspeglar inte det som egentligen framtonar hos idrotten i dess värsta form, den som är stimulansen till massidrotten. Vi stöder ju denna elitidrott för att den skall vara en stimulerande faktor till massidrotten, för en fostran av folket till folkhälsa. Annars kunde vi vara utan samhällsstöd till denna form av motion. Ungdomarna tar efter de tendenser som finns inom elitidrotten. Det kommersiella inslaget, att klara sig själv, att slå sig fram till varje pris, tycker jag är dominerande i dagens idrott. Jag anser inte att idrottsrörelsen själv klarar av detta. Jag tänkte mig, kanske litet naivt, att idrottsministern här skulle säga något i stil med att nu får idrottsrörelsen ta sig en funderare på om den skall få ha detta förtroende framöver. Men icke!

Idrottsministern säger dessutom att vi skall gå till akutbehandling av dopingen. Han vill inte heller där se till vad som kan förebygga det hela, nämligen att vi försöker föra en mycket skarp ideologisk debatt. Då talar jag till idrottsministern i hans roll både som delaktig i idrottsrörelsen och som ansvarig i regeringen för idrottsfrågorna. Det måste vara mycket viktigt att föra en ideologisk debatt, åtminstone om man tänker på den sjukvårdssituation som vi får här i landet framöver och hur denna ser ut för närvarande. Tyvärr fick jag inte höra mycket av ideologin i idrottsministerns inlägg.

Jag tycker att de ungdomar som ägnar sig åt idrott har det besvärligt. De får minskade resurser, de får dra ner på sin verksamhet, de får kämpa för att över huvud taget bedriva den minsta lilla tävlingsidrott. Samtidigt får de se hur elitidrotten framtonar på det sätt den gör.

Sedan vill jag när det gäller detta att vpk bjuder över säga att vi brukar tycka att idrottsrörelsen har för litet pengar till breddidrotten. Vi vill ge den så mycket som möjligt. Framför allt vill vi att medel från tipsverksamheten skall gå till breddidrotten. Om man i ett tidigt skede hade satsat mer på breddidrotten, kanske samhället hade kunnat stävja de värsta formerna av de kommersiella uttryck som vi ser i dag. Det kunde då ha funnits pengar till en sund elitidrottsrörelse.

Anf. 16 GÖSTA LYNGBÄCK (mp):

Herr talman! Jag håller i viss mån med Ulf Lönngvist och tackar för det vackra tal som han höll till idrotten. Jag förutsätter att talet var riktat till motionsidrotten. Om så var fallet håller jag med fullständigt. Jag håller också med idrottsministern i hans avståndstagande från fusk och doping. Det är självklart att vi tar avstånd från sådant.

Däremot var det nog ett missförstånd, när idrottsministern tolkade mitt tal om symtom på större problem såsom bara gällande symtom på fusk. Vad jag menade var – och det trodde jag att jag uttryck klart – symtom inom den extrema elitidrotten, sådan den har utvecklats delvis på grund av kommersiella intressen, delvis givetvis på grund av massmediernas behandling. Den har utvecklats på det viset att den är skadlig för en hel del människor, som under några få år upplever stora framgångar men har fått sin kropp delvis förstörd för resten av livet. Sådant förekommer och förekommer ganska ofta inom elitidrotten. Det är mycket beklagligt. Det är mycket beklagligt att en stor del av samhällets stöd går till just sådana aktiviteter.

Jag hoppas att idrottsministern har rätt, när han menar att den stora mängden av föreningar inom riksidsrottsförbundet verkligen kanaliserar pengar till motionsidrotten. Jag är inte säker på det. Jag tror att det är viktigt att man tittar på vart de anslag egentligen går som samhället ger som stöd åt en hälsobefrämjande aktivitet.

Anf. 17 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Nej, Lars-Ove Hagberg. Min syn på idrotten och dess stora värde i samhället hänger naturligtvis samman med den breda idrott som finns över hela vårt avlånga land, där det från norr till söder, från öster till väster, på varje liten och stor ort finns idrottsföreningar, där ideella ledare satsar sin fritid, sitt stora engagemang på att ge ungdomar möjligheten att hålla på med det som de så väldigt gärna vill syssla med, nämligen idrott. 400 000 människor i vårt land är varje år verksamma som ledare i idrottsföreningar över hela vårt land. De gör, Lars-Ove Hagberg, en oerhörd samhällsinsats. Det är den verksamheten som är det stora inom svensk idrott. Det är den verksamheten som gör att vi har all anledning att på allt sätt stödja och satsa på idrottsrörelsen i dess olika former.

Jag vidhåller och vill understryka att en folkrörelse måste ha rätten att själv dra upp riktlinjerna för sin verksamhet, själv bestämma och besluta om hur den skall utformas. Detta gäller också idrottsrörelsen.

Av det sista som Lars-Ove Hagberg sade fick jag uppfattningen att vpk skulle ha inställningen att vi här i detta hus skall dra upp riktlinjerna för hur idrotten skall arbeta och verka. Jag vänder mig med all kraft mot den sortens tankegångar. Grundvalen för de svenska folkrörelserna är att människor där sluter sig samman kring någonting som gemensamt intresserar dem. Det är detta de skall få chansen att utveckla och göra något bra av, och det skall de få möjlighet att själva diskutera och själva utforma. Ungdomsverksamheten är alltså en av de stora och viktiga delarna i den svenska idrotten. Därför är det naturligtvis väsentligt att fusk i olika former tas bort från idrotten.

Det är riktigt att ungdomarna naturligtvis tar efter sina förebilder. Därför är det nödvändigt att bekämpa det bruk som användandet av dopingpreparat

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Om doping och kommersialisering inom idrotten

utgör. Jag vill än en gång understryka att detta är nödvändigt.

Sedan sade Lars-Ove Hagberg att det inte finns några tendenser till förebyggande åtgärder. Det är ju precis det som finns! Information och diskussion är förebyggande åtgärder. Doping är en företeelse som innebär att man bryter mot idrottens egna regler och bestämmelser. Det är idrotten själv som upprättat listan över dopingpreparat, på vilken det för övrigt finns en rad medikamenter som vi kan köpa fritt i svenska apotek, alltifrån näsdroppar till huvudvärkspulver. Det är alltså idrotten som upprättat den lista som några bryter mot då de använder sig av dessa medikamenter. Då måste naturligtvis idrotten utforma informationen, ta upp den ideologiska diskussionen inom sina medlemskadrar. Idrottsrörelsen måste själv diskutera varför detta är oförsvarligt, varför fusket måste motverkas. Jag har sagt att idrotten håller på med detta, och att vi är beredda att på olika sätt hjälpa och stötta idrottsrörelsen i detta arbete.

Breddidrotten slutligen. Den väldiga svenska idrottsrörelsen handlar till övervägande del om breddidrott. Vi studerade för några år sedan hur många av de mellan två och tre miljoner medlemmar i svenska idrottsföreningar som under ett år hade deltagit i något svenskt landslag och därmed var att betrakta som elitidrottsutövare inom sin gren. Det var ungefär 2 000 personer. Det är alltså en försvinnande liten del av hela den svenska idrottsrörelsen som vi talar om då vi för diskussionen om eliten. Av Lars-Ove Hagbergs framförande skulle man kunna dra slutsatsen att det handlar om i stort sett alla idrottsutövare. Så är det alltså inte. Det är nödvändigt att vi har en stark idrottsrörelse, eftersom samhället får ut så många positiva värden av idrotten. Det är angeläget att vi på olika sätt ger idrotten möjlighet att fungera, ger den möjlighet att bli än större men också ger idrotten möjlighet att tvätta bort den sortens skamfläckar som bruket av dopingpreparat är. Jag har goda förhoppningar om att idrottsrörelsen tillsammans med samhället skall få bort dopingbruket så att idrottsrörelsen skall kunna fungera som den stora, fina folkrörelse den är.

Anf. 18 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Eliten omfattar väl ändå inte bara 2 000 människor? Det måste vara en definitionsfråga. Svensk elitidrott är mycket större. Vi kanske skulle tala om tävlingsidrott på hög nivå i stället.

Jag tror att vi delar samma patos, idrottsministern och jag, om denna breda rörelse, oavsett hur stor den är. Det är därför vi är så oerhört intresserade av den och deltar i den. Det jag känner och ger uttryck för här är att den hotas genom att den stimulerande faktorn, alltså tävlingsidrotten, spårar ur i vissa fall. Då måste väl idrottsrörelsen med kraft, inte bara såvitt gäller fusket och doppingen, och även arbetarrörelsen börja diskutera själva målsättningen för idrottsrörelsen. Detta kan få effekter inne i idrottsrörelsen, faktiskt, fastän den skall vara så oerhört självständig.

Nu skall folkrörelsen ha denna rätt, men samhället måste också ta sig rätten, vilket idrottsministern också påpekar i sitt svar, att kunna påtala företeelsen. Framför allt tror jag att idrottsministern skulle göra den största tjänsten genom att gå i spetsen för avarterna inom idrotten, inte bara doppingen, utan all sponsring, kommersialisering, det som sker på TV-

området. Först av allt, t.ex., hör vi på TV om hur mycket en tennisspelare tjänar. Det är det som är det stora, hur många miljoner kronor man tjänar vid varje vunnen turnering, och hur stora övergångssummorna är inom ishockeyn m.m. Detta fostrar ungdomar till att inte dela de ideal som egentligen borde gälla för idrotten. Den diskussionen vore något för idrottsministern att verkligen gå i spetsen för framöver.

Det förebyggande arbetet. Det är helt riktigt att gå till attack mot dopingen. Idrottsministern och jag har inga som helst delade meningar på den punkten. Det är emellertid något som är sjukt när vi är tvungna att ha en massa idrottspolis överallt, t.o.m. i förhållande till motionsidrotten. Bara själva företeelsen poliser inom idrotten är sjuk. Då är frågan: Hur skall vi kunna få bort dem? Vilken är drivkraften bakom fusket? Jag tror det finns två saker som fungerar som drivkrafter: för det första de stora pengar som står på spel och den ideologiska förutsättningen att man alltid måste vara bäst, att man måste slå sig fram. För det andra det som Ulf Lönnqvist och jag kanske är helt överens om, nämligen den nyliberala ideologin. Den måste vi bekämpa hårt. De riktlinjerna kunde väl regeringen ändå stå för på ett mycket klarare sätt. Det är det som jag har efterlyst i denna debatt.

Nu hoppas jag att idrottsministern tar nya tag. Sponsringsfrågan är väl ändå inte så enkel att idrotten själv kan fundera över saken. Jag ställde frågan till idrottsministern: Är idrottsrörelsen så fri gentemot näringslivet som idrottsministern vill framhålla? Jag hävdar att den inte är det, och det är en av orsakerna till att elitidrotten eller tävlingsidrotten på hög nivå håller på att spåra ur.

Anf. 19 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Det är rimligt, Lars-Ove Hagberg, att vi på olika sätt kan understryka vissa former av inriktning när det gäller idrotten, som jag sade i svaret. Jag nämnde vad vi har gjort i denna kammare. Vi har understrukt satsningen på handikappidrott, på invandraridrott, på motionsidrott, på ledarutbildning och på jämställd idrott osv. Och det är i högsta grad rimligt att göra så. Men att därifrån ta steget in i idrottsrörelsens interna arbete och försöka lägga sig i detta tycker jag är fel. Då vill jag i stället rekommendera Lars-Ove Hagberg att gå in i den idrottsförening som han vill påverka och som medlem driva frågorna där. Det är ju på det sättet man arbetar i en folkrörelse.

Jag förmodar att det var en felsägning när Lars-Ove Hagberg sade att jag skulle gå i spetsen för avarterna. Jag hoppas att det var i kampen mot avarterna som han ansåg att jag skall gå i spetsen.

När det gäller dopingbruket har jag tagit de initiativ som jag redovisade i svaret. Senast för någon vecka sedan har jag träffat företrädare för idrottsrörelsen och för olika myndigheter, för att just se vad idrotts- och folkrörelser skulle kunna göra tillsammans och gemensamt i den delen.

Med de motionsaktiviteter som Lars-Ove Hagberg tog upp mot slutet förhåller det sig så, att de ofta är verksamheter som pågår utanför den organiserade idrottsrörelsens hägn, på gym och institut av olika slag. Det som sker där kan inte rimligen idrottsrörelsen påverka, utan det måste vi komma åt på andra sätt. Det är rimligt att man diskuterar också de frågorna, och det

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

*Om hälsoriskerna med
läckande skorstenar*

är vad som har skett när vi har fört diskussionen om hur man på olika sätt skall kunna förhindra bruket av dessa anabola steroider i det svenska samhället.

När det gäller hanteringen av sponsorer vill jag framhålla än en gång att idrottsrörelsen själv måste göra bedömningen av hur den skall skaffa de inkomster den anser sig behöva utöver de bidrag man får från stat och kommun. Varje fri folkrörelse måste, menar jag, ha egna möjligheter att göra de bedömningarna och att ta de besluten – naturligtvis under förutsättning att det inte träder folkrörelsens egna värderingar för när. Detta måste dock folkrörelsen själv bestämma – det får gälla såväl för idrotten som för andra folkrörelser.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1988/89:29 om hälsoriskerna med läckande skorstenar

Anf. 20 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Ivar Franzén har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att medverka till en snabb lösning av de hälsorisker som gamla, läckande skorstenar utgör.

Ivar Franzén avser i sin interpellation de problem som kan uppstå när man försör äldre lägenheter med mekanisk ventilation. Det kan då hända att dålig luft sugts in i lägenheten från otäta skorstenspipor.

Jag vill först erinra om att både installation och väsentliga ändringar av ventilationsanordningar kräver bygglov – lika väl enligt plan- och bygglagen som tidigare enligt byggnadsstadgan. I samband därmed skall det givetvis kontrolleras att ventilationssystemet inte kan få några hälsovådliga effekter.

Sedan plan- och bygglagen trädde i kraft den 1 juli förra året gäller också ett nytt krav på fastighetsägarna att underhålla sina hus så att husens egenskaper i bl.a. hygieniskt avseende i huvudsak bevaras. Det innebär också att skorstenarna måste underhållas så att inte skadliga ämnen sprids genom läckor i dem. Det åligger byggnadsnämnderna att övervaka efterlevnaden av detta. Byggnadsnämnden har rätt att utföra de besiktningar som behövs, och nämnden kan ingripa med bl.a. vitesförelägganden.

Också miljö- och hälsoskyddsnämnden har möjlighet och skyldighet att ingripa om det föreligger en sanitär olägenhet. Läcker skorstenen på sådant sätt att det kan föreligga brandfara, kan också räddningsnämnden ingripa.

Hyresgäster bör i första hand vända sig till sin hyresvärd. Enligt hyreslagen är denne skyldig att hålla lägenheten i fullt brukbart skick.

Godtagbara tekniska möjligheter att lösa problemen finns i de flesta fall.

Inom bostadsdepartementet har en arbetsgrupp för frågor som rör s.k. sjuka hus inrättats. Bland dess uppgifter ingår att föreslå åtgärder som syftar till att förebygga och undanröja sådana förhållanden i byggnader som kan vålla ohälsa. Frågor kring ventilationssystemens utformning och underhåll är därvid väsentliga. Jag har försäkrat mig om att arbetsgruppen är uppmärksam också på det speciella problem som Ivar Franzén tar upp.

Anf. 21 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret. Det är ett positivt svar, och en väsentlig del av syftet med interpellationen har därmed uppnåtts: problemet med läckande skorstenar har fått en viss uppmärksamhet. Såsom bostadsministern säger i svaret finns det i plan- och bygglagen krav på att fastighetsägarna underhåller sina hus på sådant sätt att husens egenskaper avseende bl.a. hygienisk standard bibehålls.

Det här problemet har en omfattning som kanske är större än vi i allmänhet tänker oss. Dessa skorstenar kan faktiskt vara en infektionshärd av betydande mått, och baksug kan göra att man får verkligt hälsovådliga lägenheter.

I verkligheten är det inte så alldeles enkelt för byggnadsnämnderna att övervaka läckande och hälsovådliga skorstenar, och därför tror jag det är viktigt att få uppmärksamhet riktad på problemen.

Det finns en ganska samstämmig bedömning från fackfolk. Jag har här t.ex. ett brev från Sveriges Förenade Skorstensinstallatörers Förening, som hävdar att minst 50 % av skorstenarna i storstäderna, sannolikt ännu fler, inte skulle klara en provtryckning. Man framhåller att detta är en mycket angelägen och viktig fråga. Enligt föreningens bedömning behövs det krav på kontinuerlig provtryckning av skorstenar. Statens byggforskningsråd tar också, i rapporten R 67:1986, upp problemet med läckande skorstenar. Från Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund har redovisats en rad handlingar, som kanske inte kan kallas utredning men väl undersökning, där man menar att det är uppenbart att det behövs en kontinuerlig kontroll av skorstenar även om de inte används. Liknande påståenden gör VIAK i en liten undersökning och Dan Larsson på Byggcentrum i Göteborg AB.

Det finns alltså enighet om det angelägna i att uppmärksamhet riktas på denna problemställning.

"Sjuka hus" är ju ett stort område, och jag hävdar inte på något vis att detta skulle vara den dominerande frågan i den stora problematiken, men jag tror att det är en bit som har fått på tok för litet uppmärksamhet. Allmänsjukan, dåligt skötta ventilationskanaler osv., har kanske fått bära skulden för en alltför stor del av problemen, liksom byggfusk.

Som bostadsministern sade finns det säkert lösningar, men ibland kan de vara ganska kostsamma. Jag tror att det vore bra för folkhälsan om man på något sätt kunde stimulera fram snabba åtgärder.

Utöver detta krävs det nog en viss kontinuitet, i det att det för skorstenar som inte definitivt är tätade så att de inte alls har någon funktion måste ske en viss kontinuerlig provtryckning. I samband därmed kan man ge förslag till lämpliga åtgärder. Många gånger saknar nog fastighetsägaren just detta. Men därutöver tror jag att det vore välbetänkt med någon typ av stimulansåtgärder, t.ex. att man kunde få ett fullt räntebidrag för denna typ av förbättringar.

Därför blir min följdfråga: Kan bostadsministern tänka sig att överväga sådana åtgärder för att medverka till en snabbare lösning av dessa problem?

Anf. 22 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Som jag sade i mitt svar på Ivar Franzéns interpellation finns det en särskild arbetsgrupp inom bostadsdepartementet som arbetar med frågor som rör s.k. sjuka hus. Arbetsgruppen skall också titta på detta problem. Det är naturligtvis den första åtgärd som man har att vidta.

När det gäller sådana här företeelser över huvud taget – det gäller alltså s.k. sjuka hus – består en av de uppgifter som jag vill peka på och som jag bedömer vara speciellt viktig för arbetsgruppen i att man tar upp frågan om ansvarsförhållandet vid byggande av olika slag. Jag tycker att det är rimligt att de som producerar hus tar ett juridiskt ansvar för fel på husen. Det kan antingen vara fråga om felaktigt använt material eller om det som i en eller annan form skulle kunna kallas för byggfusk. En av uppgifterna för arbetsgruppen blir således att undersöka de rent juridiska förhållandena i det avseendet.

När det sedan gäller just skorstenarna vill jag påpeka att fastighetsägare naturligtvis kan vända sig till en skorstensfejare, om de vill förvissa sig om att deras fastighet inte har sådana problem som Ivar Franzén tar upp i sin interpellation. Om det skulle visa sig att det är fel på skorstenarna, är jag övertygad om att man i de allra flesta fall kan få förslag till lämpliga åtgärder från skorstensfejarna. Ett samarbete mellan fastighetsägarna och skorstensfejarna kan säkert leda till att en del av problemen kan lösas.

Som sagt: Jag vill inte gå in på frågan om vilka åtgärder som kan bli aktuella, förrän den arbetsgrupp som jag har hänvisat till är färdig med sitt arbete. Jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge.

Anf. 23 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Bara ett par korta kommentarer. Detta är ju något av ett särproblem i och med att det näppeligen går att härleda sådant här till den ursprungliga byggaren osv. Ofta får man gå 30, 40 eller 50 år tillbaka i tiden. Därför blir en sådan analys av problemet knappast aktuell. Vidtagna åtgärder har ofta bestått i en förändring av värmesystemet. Man har övergått till fjärrvärme eller elvärme. Sedan har det här problemet kommit smygande. Ofta uppmärksammas det väldigt litet. Jag tror att skorstensfejarmästarna mycket gärna ställer upp i detta sammanhang.

Däremot finns det i dag inte några som helst krav på åtgärder när det gäller skorstenar som inte används. Därmed finns det inte någon naturlig brygga för en kontakt i det avseendet. Jag tror de facto att det är nödvändigt – även om jag är mycket emot varje form av byråkrati – att det, om man verkligen vill lösa det här problemet, ställs regelrätta krav på provtryckning av alla skorstenar som inte används och som inte är förseglade. Det här problemet kommer, som sagt, smygande och därför kan hyresgästerna ofta inte härleda det. Av den anledningen tror jag att väldigt många arbetsdagar går till spillo. Inte minst med tanke på produktionen i landet skulle det säkerligen vara lönsamt om vissa stimulansåtgärder vidtogs.

Jag uppskattar mycket, och här riktar jag ett tack till bostadsministern, att nämnda arbetsgrupp konkret får jobba även med denna fråga. Givetvis förväntar jag mig, i likhet med vad som sägs i svaret, ett positivt resultat.

Anf. 24 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Lena Öhrsvik har frågat industriministern dels på vilket sätt regeringen kan medverka till att privata monopolföretag tar sitt regionalpolitiska ansvar, dels om det finns någon beräkning på värdet av samhällets investeringar för att möjliggöra industriell verksamhet. Interpellationen har överlämnats till mig.

Beträffande den första frågan har industridepartementet sedan många år ett samråd med större industriföretag i lokaliseringsfrågor. Sedan drygt ett år bedrivs från industridepartementet också en kontakt- och samrådsverksamhet med större privata tjänsteföretag i Stockholmsregionen. Syftet med de här löpande kontakterna med de större företagen inom näringslivet är bl.a. att påverka företagens investeringar och sysselsättning så, att dessa i så stor utsträckning som möjligt sker i regionalpolitiskt prioriterade regioner. Jag vill betona att näringslivet självfallet också måste ta sitt regionalpolitiska ansvar.

När det gäller den andra frågan vill jag framhålla följande. En förutsättning för att åstadkomma industriell utveckling är samhällsinvesteringar av olika slag. Det kan gälla att ställa i ordning industriområden och försörjning av dessa med el, vatten, avlopp och vägar. Även annan samhällsservice, som bostäder, utbildningsmöjligheter, barnomsorg m.m., behövs för att näringslivet skall kunna utvecklas. Kommunerna – och för vissa investeringar också staten – har här en mycket viktig uppgift. Vid bedömningen av om regionalpolitiskt stöd skall lämnas till ett företag måste också konsekvenserna beträffande sådana samhällsinvesteringar beaktas.

I det regionalpolitiska arbetet har också samhällsinvesteringar för att stärka utvecklingsmiljön i en ort eller region blivit ett viktigt medel. Därigenom stimuleras både utvecklingen av befintligt näringsliv och nyetableringar. Regionalpolitiskt stöd kan således lämnas till bl.a. investeringar i teknik- och utvecklingscentra. I samband med regionalpolitiska insatser som gjorts under senare år exempelvis i Blekinge, Bergslagen och Norrbotten har det också lämnats regionalpolitiskt motiverat investeringsstöd till vägar, järnvägar, flygplatser, högskolor m.m.

På den konkreta ställda frågan om det finns någon beräkning beträffande värdet av samhällets investeringar för att möjliggöra industriell verksamhet är svaret att det är svårt att få fram några allmängiltiga mått på detta. I verkligheten varierar investeringskostnaderna och arten av dessa från en ort/region till en annan, beroende på vilka näringslivsbranscher som finns i orten/regionen.

Anf. 25 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret på min interpellation. Jag har där med utgångspunkt i ett aktuellt ärende ställt en övergripande fråga om just näringslivets regionalpolitiska ansvar.

Men först något om bakgrunden till interpellationen. Man har nyligen utrett sockernäringsens struktur i framtiden och kommit fram till att en minskning av kapaciteten totalt sett måste ske. Det som allra först ifrågasätts

är – som vanligt, måste jag säga – de mindre enheternas existensberättigande. Oftast har dessa dock den allra största regionalpolitiska betydelsen. Mitt aktuella ärende gäller Mörbylånga sockerbruk, och jag vill citera några avsnitt ur länsstyrelsens remissvar över utredningen om den framtida strukturen i branschen:

”Länsstyrelsen anser det ostridigt att nedläggning av sockerbruket innebär att hela sockerbetsodlingen i Kalmar län upphör. Lantbruksnämndens övervägande visar att bortfallet inom odlingen blir cirka 100 årssysselsatta. Det innebär med bibehållande av utredningens beräkningssätt ett totalt bortfall av cirka 400 årssysselsatta inom näringslivet i länet. De regionalpolitiska konsekvenserna kan dock bli betydligt allvarigare genom att huvuddelen av Mörbylångabrukets odlingar ligger på Öland. Med hänsyn till Ölands situation och läge kan ett så pass betydande bortfall av primärsysselsättning leda till en allvarlig åderlåtning av offentlig och privat service.”

Dessutom säger man:

”Länsstyrelsen vill vidare erinra om att Sockerbolaget verkar på en genomreglerad marknad som ett renodlat monopolföretag. Det bör därför ej vara givet att statsmakterna utifrån dessa förutsättningar överlåter åt företaget att efter renodlat företagsekonomiska utgångspunkter genomföra sådana nedläggningar av sockerbruk att den svenska sockerbetsodlingen helt slås ut i vissa län. Sockerbolaget borde med sin monopolställning ha skyldighet att iaktta regionalpolitiskt ansvar även utan strikt kostnadstäckning vid smärre avsteg från ur företagsekonomiskt optimal allokering.”

Så långt länsstyrelsen i Kalmar län. Jag kan lugna arbetsmarknadsministern med att jag inte tänker gå vidare in på sockernäring, självförsörjningsgrad, strukturen i framtiden osv. Den diskussionen kommer när riksdagen skall ta ställning till regeringens förslag i frågan. Om jag hade velat ha en sådan diskussion hade jag framställt interpellationen till jordbruksministern. Med detta exempel har jag velat belysa den principfråga som jag tagit upp.

Jag går nu över till den direkta anledningen till min interpellation.

Företrädare för Sockerbolaget har vid informationsmöten och i pressen uttalat att det regionalpolitiska stödet är för litet. Strikt företagsekonomiskt bör därför Mörbylånga sockerbruk läggas ner.

Jag har med anledning av detta tagit fram en sammanställning över omsättning och vinst för Sockerbolaget under de senaste åren. 1987 var omsättningen drygt två miljarder kronor och vinsten drygt 200 milj. kr. För Provendor AB, som alltså äger Sockerbolaget, var omsättningen 9,5 miljarder och vinsten 500 milj. kr. För AB Volvo, som i sin tur äger Provendor AB, var omsättningen 92 miljarder kronor och vinsten 9 miljarder kronor 1987.

Målen för regionalpolitiken i Sverige är att ge alla människor, oavsett var de bor i landet, tillgång till arbete, service och en god miljö. En framgångsrik regionalpolitik betyder att resurser, dvs. människor, infrastrukturer osv., tas till vara bättre och möjligheterna att upprätthålla balansen i ekonomin förbättras. Regionalpolitiken handlar då också om människors och regioners möjligheter att bidra till den gemensamma produktionen och till samhällsbyggandet. Samhället har givetvis ett övergripande ansvar för att grundläggande samhällsservice upprätthålls i alla delar av landet. Och för att

industriell verksamhet skall kunna bedrivas krävs viss grundläggande samhällsservice.

Mina frågor har mot denna bakgrund blivit naturliga: På vilket sätt kan regeringen medverka till att privata monopolföretag tar sitt regionalpolitiska ansvar? Finns det någon beräkning på värdet av samhällets investeringar för att möjliggöra industriell verksamhet? Av arbetsmarknadsministrernas svar framgår att man från regeringens sida har löpande kontakter med de större företagen inom näringslivet. Många bra saker har naturligtvis blivit resultatet av dessa kontakter, men jag har ändå inte riktigt fått svar på mina frågor.

Kan man räkna med att regionalpolitiska utredningen tar upp den här problematiken, dvs. inte bara näringslivets rätt till stöd osv. utan också vilka skyldigheter som då skall gälla?

Ett bra exempel är den aktuella översynen av postverkets och televerkets verksamhet, där man skall titta på både det sociala och det regionalpolitiska ansvaret. Tanken är, antar jag, att slå fast att t.ex. regionalpolitik är en del av den ordinarie verksamheten och då också skall finansieras som sådan.

Eftersom det inte finns något bra mått på samhällsinvesteringarna, som ju möjliggör denna industriella verksamhet, vore det värdefullt om arbetsmarknadsministern tog initiativ till att skaffa ett sådant. Det kan vara bra att ha i de fortsatta kontakterna med näringslivet när det gäller just regionalpolitiken. Visserligen har arbetsmarknadsministern tydligt redovisat vilken typ av samhällsinvesteringar det handlar om, men jag tror att detta skall mätas – det kan vara bra att ha ett sådant mått.

Mitt aktuella ärende handlar om ett monopolföretag med goda vinster inom en stor koncern med goda vinster, som dessutom hotar med nedläggning i en regionalpolitiskt prioriterad region, nämligen sydöstra Sverige. Nog är det väl att strunta i de mål för samhällsutvecklingen som regering och riksdag har satt upp. Kan möjligen regeringen göra dessa mål tydligare för näringslivet?

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 26 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Den fråga som Lena Öhrsvik aktualiserar i interpellationen har två aspekter. Det är dels den allmänna, principiella diskussionen om hur långt man skall kräva samhällsansvar för företag ute i landet, dels det konkreta fall som Lena Öhrsvik nu bygger sin interpellation på, dvs. sockerbruket i Mörbylånga.

Det samhällsansvar som det här är fråga om måste i främsta rummet åvila staten och i mindre utsträckning privata företag. Hänvisningen till ett årsresultat som grund för en princip när det gäller ett samhällsansvar är litet för tunn. Sådana här principer kan inte byggas på ett resultat, som det ena året är gott och det andra året något sämre, utan det måste vara ett mer långsiktigt och grundläggande underlag.

Svårigheten i det aktuella fallet är det hot som nu hänger över sockerproduktionen i vårt land, nämligen en ökad import av socker. Om regeringens propåer förverkligas om en importökning med 10 % till ungefär 15 %,

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Om vissa regionalpolitiska frågor

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Om vissa regionalpolitiska frågor

kommer det inte att vara möjligt att driva dessa ö-bruk. Då har staten direkt medverkat till att rycka undan grunden för denna verksamhet. I det hänseendet har staten ett mycket stort ansvar genom sitt direkta handlande. I det läget är det orimligt att begära att företaget i fråga oberört och utan att blinka skall fortsätta med sin verksamhet, då förutsättningarna är helt annorlunda.

Jag vill passa på att understryka angelägenheten av arbetsro och långsiktighet för denna typ av verksamhet. Som Lena Öhrsvik nämnde, är många människor på Öland och i denna region beroende av sockerproduktionen. Relativt sett betyder den mycket för södra Öland.

Denna fråga kan vinklas på ett annat sätt, nämligen så att svensk jordbrukspolitik mera syftar till att minska överskotten av spannmål. Om betydande arealer med sockerbetsproduktion skulle försvinna ökar trycket på annan odling, exempelvis spannmål. Därmed motverkas bl.a. andra departements beslut.

Dessutom kommer kostnaderna och svårigheterna på arbetsmarknaden i denna del av Kalmar län och södra Öland att bli påtagliga och betydande. Många arbetstillfällen försvinner, och det är mycket svårt att få nya i stället. Detta får som följd att samhällsservicen blir sämre för många grupper, och underlaget försvinner för både offentlig och kommersiell service.

Av den anledningen tycker jag att det vore skönt och välbehövligt om det kunde ges en garanti för att förutsättningarna för denna typ av verksamhet inte snabbt förändras, att samhället via regeringen tar sitt ansvar och meddelar att denna politik nu ligger fast för överskådlig tid, att den inte kommer att ruckas och att ö-bruken skall drivas vidare, därför att det betyder så mycket. Det beskedet vore mycket värdefullt att få här i dag.

Anf. 27 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! När det gäller den fråga som Lena Öhrsvik tog upp om en övergripande sammanfattning av vilka investeringar som samhället står för i regionalpolitiken, kan jag säga att kontakter har tagits med olika institut och forskare. Det finns alltså inte någon samhällsinvesteringskalkyl för hela landet. Däremot finns det självfallet för varje region, för varje ort eller i varje enskilt fall analyser av vilka samhällsinvesteringar som regionen eller orten står för. Jag nämnde inledningsvis några exempel från Bergslagen, och det finns säkert en lång rad liknande fall, där kommuner och län har stått för investeringar i form av olika servicefunktioner som företagen behöver för att utvecklas. I den meningen har naturligtvis kostnader och volymer på kort och lång sikt i varje enskilt fall kartlagts ordentligt.

Vilka påtryckningsmedel man skall använda sig av pågår det förhandlingar om i varje enskilt fall, även med företag som varslar om förändringar, som vill etablera sig på olika orter. Det är fråga om ett givande och tagande både från samhället och från företaget. Även här har riksdagen tagit ställning och deltagit i diskussionerna om principerna för hur sådant skall ske. Företaget har ett mycket stort ansvar för sysselsättningen på orten; det har sagts i några sammanhang och det kan sägas i flera. Men samhället har ett skyddsnät för dem som blir berörda.

Ett företag skall inte bedriva en verksamhet eller producera produkter som

man inte kan sälja eller som inte går att bruka. Det tror jag vi kan vara överens om. Om en sådan förändring sker på en ort, har vi möjligheter till näringslivsutveckling på den orten genom att stödja nyföretagande, genom utveckling av andra befintliga företag eller genom att det företag som går igenom en förändring ställer upp med annan typ av verksamhet på orten. Sådan verksamhet finns också i dag i de regioner som har regionalpolitisk prioritet. Det är naturligtvis viktigt att de här resurserna och dessa styrmedel används. Jag vill inte gå in i det enskilda fallet, utan det är naturligtvis fortfarande fråga om principer för hur man bör arbeta.

Anf. 28 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag tycker att det är mycket bra att arbetsmarknadsministern understryker företagets stora ansvar. Det var just det jag ville ha fram med denna interpellation. Hela tiden när vi lokalt har diskuterat frågan om sockerbrukets framtid, har vi kommit in på självförsörjningsgrad, strukturen i branschen osv. Det är två delar av samma fråga.

Självfallet måste det ske ett samspel mellan regeringen och de stora företagen, och det blir ett givande och tagande. Men jag menar att samhället redan har svarat för en mycket stor del av de investeringar som möjliggör denna industriella verksamhet. De investeringarna har arbetsmarknadsministern klart redovisat i sitt svar. Det handlar om att göra i ordning industriområden, att se till att det finns vatten och avlopp, gator och vägar, att det finns välutbildad personal, att det finns barnomsorg och annan social service m.m. kring ett företag.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att ibland få diskutera de här principfrågorna med utgångspunkt i ett aktuellt exempel. Jag ville medvetet undvika att i dag diskutera självförsörjningsgraden och den framtida strukturen. Men jag måste få säga något ord till Bertil Danielsson, som menar att det enbart är samhällets ansvar. Jag tycker inte det. Självförsörjningsgraden är i sig ingen som helst garanti. Om vi så har 100 % självförsörjningsgrad inom sockernäringen, är det ingen garanti för att ett visst, enskilt bruk får vara kvar. Det sker i alla fall en överproduktion. Förändringar måste vi stå ut med, det är jag helt medveten om, men måste ingreppen alltid göras på de små enheterna, som har visat sig mycket betydelsefulla för de små orter där de ligger? Det är detta hela problematiken gäller. Justeringarna kan ju göras någonstans där förändringarna bättre kan bäras.

Jag har, som sagt, medvetet försökt att hålla denna diskussion utanför. Jag är tacksam för att arbetsmarknadsministern ändå talar om att företagen har ett mycket stort ansvar. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern också kan hålla med mig i mitt resonemang, då jag säger att ett monopolföretag har ett ännu större ansvar än näringslivet i allmänhet har för regionalpolitiken.

Som jag sade tidigare får vi, i samband med ställningstagandet till sockernäringens framtida struktur, ta ställning också till de olika regionalpolitiska frågorna. Vi räknar då från sydöstra Sverige med både jordbruksministerns och arbetsmarknadsministerns stöd.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Om vissa regionalpolitiska frågor

Anf. 29 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Som har sagts här i kammaren är detta en principiell diskussion, samtidigt som den rör en regionalpolitisk fråga som verkligen har högsta aktualitet för detta område i sydöstra Sverige, som har det så besvärligt med sysselsättningen. Jag kommer själv från södra Öland och bor mitt i detta jordbruksdistrikt. Jordbruket har en stor regionalpolitisk betydelse; det är omvittnat här.

När det här i kammaren 1977 beslutades om riktlinjerna för jordbrukspolitiken, kom vikten av en sockerbetsodling just på Öland klart fram. När importutrymmet bestämdes till 10–15 % av vår totala konsumtion, sade man samtidigt att om avkastningen skulle öka eller om vikande konsumtion skulle leda till minskning av arealen, skulle detta inte få drabba sockerbetsodlingen på Öland och inte heller på Gotland, där odlingen har störst betydelse ur sysselsättningssynpunkt. Vi kommer säkert att få anledning att här i kammaren återkomma till dessa frågors betydelse, vilket även Lena Öhrsvik har nämnt, både ur odlarens synpunkt och ur sysselsättningssynpunkt.

Vad beträffar sockerbruket som ett monopolföretag skulle jag bara vilja säga att det visserligen är ett monopolföretag, men det har att verka i en bransch som är genomreglerad. Krav kommer från olika håll; från jordbruksnämnden, jordbruksdepartementet och regeringen samt från konsumentdelegationen, som ställer krav på att livsmedelspriserna skall hållas på så låg nivå som möjligt. Producera till lägsta möjliga kostnad! Dessa krav har följts upp. Man har en enprocentig rationaliseringsvinst varje år, som yttrar sig i bättre produktion. Det har verkligen rationaliserats. Från 30 bruk är vi nu nere i sju. Vi har ett sockerbruk på en miljon invånare. I Europa håller man nu på att rationalisera sina bruk, från 230 kommer man kanske ner till under 100. Det är en process som vi redan har passerat här i Sverige. Antalet odlare har också minskat med hälften. För närvarande levererar 520 odlare till bruket i Mörbylånga. Bara för tio år sedan var det antalet över 1 000. Det är således en genomreglerad bransch, där betareal, pris och det stöd som skall utgå, både till odlaren och till bruket, varje år fastställs i förhandlingar. Det är tuffa rationaliseringskrav från staten på betodlarna och sockerbruket.

En livsmedelsindustri kan inte jämföras med en bilindustri, eftersom livsmedelsmarknaden är otroligt reglerad. En jämförelse med t.ex. Cementa, som också är ett monopolföretag, men som sätter sina priser till den nivå som marknaden tål, och denna livsmedelsindustri kan inte göras. I livsmedelsindustrin måste man agera både företagsekonomiskt och i en reglerad ekonomi. Det är således motstående krav som måste kombineras.

Herr talman! En livsmedelsindustri kan aldrig jämföras med en bilindustri. En strukturrationalisering i den här branschen får helt andra konsekvenser än som skulle bli fallet vid enbart industrirationalisering. Det gäller odlare och industrissysselsatta, det gäller entreprenörer, ja, det gäller en hel bygd. För oss på södra Öland skulle en nedläggning av sockerbruket i Mörbylånga få mycket svåra konsekvenser.

Herr talman! Jag har tagit del av denna interpellationsdebatt, men jag har för min bygds del inte blivit lugnad.

Anf. 30 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Som representant för Kalmar län, och själv sommarboende i detta område, är jag känslomässigt mycket starkt engagerad i att vi skall få ha kvar denna näring. Man brukar säga att det är fruktansvärt när det ryker ur skorstenar, men för oss som kommer över Ölandsbron och ser det ryka på mittals avstånd från skorstenen i Mörbylånga, är det alltid ett mycket stort glädjebud.

Tidigare talare har framhållit den principiella betydelsen av den fråga som Lena Öhrsvik har ställt. Det är en intressant fråga. Jag vill bara för min del betona att vi egentligen gärna hade velat ha även jordbruksministern med här i dag. För detta är i själva verket en jordbruksfråga. Inför den omstrukturering och omläggning av svensk jordbrukspolitik som är i sikte hoppas jag att frågan om sockret tas upp till särskild och seriös behandling och att inga drastiska åtgärder vidtas före denna behandling.

Sockerbetsodlingen är betydelsefull inte bara för sysselsättningen på södra Öland och i södra Kalmar län utan den är också miljömässigt en av de bästa grödor vi kan ha. Med tanke på vårt arbete för en renare miljö i Östersjön och för miljön över huvud taget finns det all anledning att ta vara på denna fina gröda. Därför hoppas jag att också dessa aspekter skall vägas in i den fortsatta behandlingen av frågan, så att vår bygd får behålla denna fina verksamhet.

Anf. 31 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Statsrådet Thalén var inte villig att diskutera konkreta fall – och det får jag finna mig i – utan hon ville ha en mer principiell debatt. Mot bakgrund av statsrådets uttalande att företagen har ett mycket stort ansvar när det gäller frågorna om sysselsättning och verksamhet i olika regioner vill jag ställa en enda fråga: Har företag i Sverige ett helt och odelat ansvar för sysselsättningen på en ort även om staten ensidigt vidtar åtgärder som radikalt förändrar förutsättningarna?

Anf. 32 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Först vill jag kommentera frågan huruvida jag vill eller inte vill diskutera det konkreta fallet. Interpellationen var ställd med utgångspunkt från ett konkret fall, dock var frågorna av principiell natur. Därför är mitt svar också av principiell natur, och jag bör kanske heller inte vidga diskussionen till att gå in i det enskilda fallet. Som det har framförts av flera talare återkommer denna frågeställning när man skall diskutera näringen som sådan.

På den sista frågan kan jag svara ganska kort att i varje sådant fall där förutsättningarna förändras har staten både i form av sina länsmyndigheter men också i form av regeringen ett delat ansvar. Det ansvaret har vi också tagit när det gäller olika regionalpolitiska insatser. När sådana förändringar sker går riksdagen, regeringen och länsmyndigheterna i varje enskilt fall in och diskuterar konkreta och praktiska lösningar på de problem som uppstår i de orter som av olika skäl drabbas. Dessutom visar de gångna årens effekter av regionalpolitiken att vi också går in med konkreta insatser i sådana fall där förutsättningarna har förändrats inte genom statliga beslut utan av andra

Om bättre arbetsmiljö

Anf. 33 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Bara en kort påminnelse till Bertil Danielsson i ansvarsfrågan. Han är ledamot av länsstyrelsen i Kalmar län, och jag citerade inledningsvis vad länsstyrelsen har sagt i sitt remissvar. Jag vill läsa upp ytterligare en del av svaret, där det sägs: Det bör därför ej vara givet att statsmakterna utifrån dessa förutsättningar överlåter åt företaget att efter renodlat företagsekonomiska utgångspunkter genomföra sådana nedläggningar av sockerbruk att den svenska sockerbetsodlingen helt slås ut i vissa län. Sockerbolaget borde med sin monopolställning ha skyldighet att iakttä regionalpolitiskt ansvar även utan strikt kostnadstäckning vid smärre avsteg från ur företagsekonomisk synpunkt optimal allokering.

Det är bara en liten enkel påminnelse om att länsstyrelsen faktiskt i full enighet – med Bertil Danielsson närvarande – har sagt att även om det skulle inkräkta något på vinstnivån får företaget i detta fall ta sitt ansvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1988/89:14 om bättre arbetsmiljö

Anf. 34 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig

dels om arbetsmiljökommissionen skall utgå från den samarbets- och klassamarbetsanda som för närvarande gäller angående åtgärder enligt arbetsmiljölagen,

dels vid vilken tidpunkt regeringens målsättning för att förbättra de 400 000 sämsta arbetsmiljöerna skall vara uppnådd,

dels om regeringen redan nu är beredd att ge lokal fackförening och skyddsombud vidgade befogenheter att förbättra arbetsmiljön,

dels om regeringen är beredd att ta initiativ till en vuxenutbildningsreform som kan ge alla förutsättningar för att erhålla meningsfulla och omväxlande arbetsuppgifter i nya arbetsorganisationsformer,

samt slutligen om regeringen är beredd att ta initiativ till en ny arbetsrättsreform som baserar sig på att ge de arbetande maktbefogenheter i stället för på klassamarbete.

Frågorna berör i stor utsträckning den planerade arbetsmiljökommissionens arbete. Inte minst gäller detta frågorna om arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna.

Till att börja med vill jag framhålla att det inte finns något skäl att ändra på den viktiga principen att arbetsmiljöarbetet skall ske i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare. De framsteg som gjorts i Sverige när det gäller arbetsmiljön beror bl.a. på att parterna tagit ett gemensamt ansvar. Utbyggnaden av företagshälsovården beror i hög grad på initiativ av parterna.

Målet med arbetsmiljökommissionens arbete är i första hand att förbättra de allra sämsta arbetsmiljöerna. Inriktningen mot de 400 000 mest utsatta arbetena har valts därför att det behövs en kraftsamling av insatser till de områden som har störst behov. Detta skall utgöra utgångspunkten för att rikta uppmärksamheten på arbetsmiljön i stort. Arbetet skall leda till förslag om hur arbetsmiljön i vid bemärkelse kan förbättras. Arbetsorganisation och andra förhållanden som har betydelse för människors hälsa och arbetsförmåga måste vägas in. Kommissionen kommer att få i uppdrag att fortlöpande lämna förslag till de åtgärder som behövs.

På frågan om vidgade befogenheter för lokal fackförening och skyddsombud vill jag framhålla att en av kommissionens viktigaste uppgifter kommer att bli att studera hur det lokala skyddsarbetet och det särskilda arbetstagarinflytandet i arbetsmiljöfrågor fungerar.

Vuxenutbildningen blir en allt viktigare fråga. Inte minst gäller detta mot bakgrund av utvecklingen på arbetsmarknaden, men också på grund av dess betydelse för att utjämna utbildningsklyftor mellan människor och grupper. Som regeringen sagt i regeringsförklaringen är återkommande utbildning och kompetensgivande vidareutbildning av stor betydelse i arbetslivet. Dessa frågor är några av de utvecklingsfrågor som ägnas ökad uppmärksamhet inom regeringskansliet och hos bl.a. AMS, arbetsmiljöfonden och arbetslivscentrum.

Även när det gäller frågorna om en utveckling av arbetsrätten kan arbetsmiljökommissionens arbete komma att få betydelse. För närvarande pågår också ett arbete inom arbetsmarknadsdepartementet med att ta fram underlag för en allmän utvärdering av den arbetsrättsliga lagstiftningen i syfte att stärka arbetstagarnas ställning. Vidare har flera utredningar tillsatts på arbetsrättens område, av vilka några lämnat förslag som nu bereds i regeringskansliet. Här kan nämnas semester- och arbetstidsutredningarna, arbetsolycksutredningen och utredningen om arbetsmiljösekretess.

Mot den här bakgrunden är jag för närvarande inte beredd att närmare ange vilka ändringar som bör göras i det arbetsrättsliga systemet. Jag vill dock understryka att parternas medverkan är av stor betydelse i ett kommande förändringsarbete.

Anf. 35 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Utgångspunkten för mina frågor är det som jag och vpk anser, nämligen att frågorna om arbetsmiljöns framtid skall drivas av dem som "står mitt i skiten" och vet vad det är för fel i arbetsmiljön och vad som bör ändras. Man kan fråga sig om den kommande arbetsmiljökommissionen kommer att ha sådana representanter eller om det som vanligt kommer att vara Organisationssverige och Myndighetssverige på hög nivå som deltar, alltså samma människor som sammanstrålar ideligen.

Frågan är om de människor som dagligen brottas med problemen kommer att ha något inflytande på det som blir slutresultatet av kommissionens arbete. På Eko-sändningen kl. 14 i dag omnämndes att Bygghälsan gjort en rapport om ögonskador på byggarbetsplatser. Varannan byggnadsarbetare har ögonskada eller ögonproblem. Hur kan det komma sig att just du har det, frågade man en arbetare. Ja, svarade han, var det fråga om material skulle

man nog vara mer rädd om det än man är om byggnadsarbetarnas hälsa.

Den människosynen, som i dag så kraftigt kommer till uttryck på arbetsplatserna, visar på maktförhållandena. Det är ett resultat av klass-samarbetet, arbetsmarknadsministern! Bristen i arbetsmiljölagen och 1970-talets övriga lagstiftning på det här området var att man överlät till parterna på arbetsmarknaden att klara av sådana frågor i enlighet med vad som stadgas i medbestämmandelagen. Frågorna om arbetstakt, jäkt, stress, utslagning och utsortering, de s.k. psykosociala frågorna, fick inte någon plats, och har sedan dess inte heller fått någon plats, i arbetarskyddsstyrelsens anvisningar. Det har varit tvingande.

Därför lever vi nu under 1980-talet under mycket hårda arbetsmiljövillkor. De kännetecknas av ökade effektivitetskrav, som resulterar i fler utslagna, förtidspensionerade och långtidssjukskrivna. Ackord och prestationslöner kommer åter tillbaka sedan de till en del försvunnit på 1970-talet. Stressfaktorerna i dagens arbetsliv är alltså starka. Belastnings- och förslitningsskadorna är mycket vanliga, både hos industrins människor och i de kvinnodominerade yrkena.

Den snabba teknologiska omvandlingen har skett på storkapitalets villkor och har krävt sitt pris: sämre arbetsmiljö, fler utslagna. "Högintensiva utsugningsmetoder", kallar LO det ibland. De måste väl på något sätt bekämpas?

Vpk har sysslat med de här frågorna i många år och under hela 1980-talet påtalat förhållandena. Senast i våras ställdes i här i riksdagen förslag om att man skulle se över arbetsmiljölagen, men arbetsmarknadsministerns partivänner sade blankt nej: Det behövs inte! Det är därför med stor tillfredsställelse vi nu ser att socialdemokratin vill försöka förbättra arbetsmiljön på de 400 000 jobb där den är sämst.

Vad får jag då för svar på de många och kanske svåra frågor jag har ställt? Huvudpunkten är som jag ser det: Har samarbetet mellan arbetsgivare och arbetstagare förbättrat arbetsmiljön? Vilken är i så fall orsaken till att arbetsmiljön nu har försämrats, arbetsmarknadsministern – jag tänker då på de 400 000 sämsta arbetsmiljöerna? Det måste väl vara samma orsak till det.

I arbetarrörelsens debatt har detta under lång tid varit ganska självklart. Det positiva hände väl 1973–1974 när skyddsombuden fick sin kanske unika ställning arbetsrättsligt och fick rätt att avbryta ett arbete, men bara om det förelåg dödsfall – inte i de fall som numera dyker upp. Skall man hävda den principen blir kommissionens arbete kanske en flopp, precis som Fälldins 400 000 nya jobb, som man sade på Aktuellt i går.

När skall arbetet då vara klart? Det skall tydligen utföras pö om pö. Man skall enligt arbetsmarknadsministern även ta upp arbetets organisation undan för undan. Hur långt ned kommer arbetet att förankras? Det kanske arbetsmarknadsministern kan svara på. Kommer de vanliga skyddsombuden, de vanliga yrkesinspektörerna att vara med i arbetet framöver eller kommer det att bli topparna? Att arbetsmarknadsministern med utgångspunkt i sin klassarbetsfilosofi i det här läget inte vill ge skyddsombuden ökad makt, vilket borde ha varit självklart mot bakgrund av vad som skett under hela 1980-talet, är i så fall bara att beklaga. Men det är helt klart att skulle skyddsombuden få ökad befogenhet att stoppa vansinniga arbetsorga-

nisationer och arbeten, skulle vi besparas många arbetsskador de närmaste åren framöver.

Vuxenutbildningsreformen, som var mycket aktuell när vår statsminister var framtidsminister, har nu somnat in totalt. I dag har AMS och framför allt AMU företagsanpassad smal utbildning, som i sin tur, tillsammans med annan utbildning, resulterat i oerhörda arbetsklyftor inom arbetarleden och inom andra led i företagen.

När det gäller frågan om en arbetsrättsreform säger arbetsmarknadsministern i svaret att man skall se närmare på den saken och stärka arbetstagarnas ställning. Men samtidigt säger hon att parternas medverkan är av stor betydelse i förändringsarbetet. Jag vet inte vad som egentligen avses med det. Är det samma blockering här som t.ex. när det gäller fackligt samarbete över gränserna? Där har arbetsgivarna i stort sett vetorätt mot initiativ som skulle vara till förmån för de arbetande. Vad innebär det då att stärka de arbetandes ställning enligt arbetsmarknadsministrarnas uppfattning?

Anf. 36 ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Herr talman! Den fråga som nu diskuteras är enligt min mening en av de allra viktigaste. Den rör människors rätt till en bra arbetsmiljö.

När vi ser hur många som skadas och blir sjuka på grund av sina arbetsmiljöer, måste vi säga att detta är ett stort misslyckande för samhället: 350 000 förtidspensionärer, 105 000 långtidssjukskrivna. Det är siffror, men bakom varje siffra finns en människa, som fått sitt liv ödelagt. Det är verkligen hög tid att ändra på detta; för hundratusentals människor i vårt land är det redan för sent.

Av de storstilade löftena före valet om snabba åtgärder mot de 400 000 sämsta arbetsmiljöerna blev det en tumme: en arbetsmiljökommission. Och inte ens tummen har vi ännu fått se i sinnevärlden. När tillsätts arbetsmiljökommissionen?

Innan arbetsmiljökommissionen börjar arbeta för att få bort de 400 000 sämsta arbetsmiljöerna vill jag ställa frågan: Vilka är de sämsta arbetsmiljöerna? Jag frågar det därför att det finns en tendens att underskatta farligheten i kvinnors arbete. Kvinnors arbete kan ibland verka lättare. Det är ofta kvinnor som hamnar i tempoarbete på lättare industrier. Men att göra många, många lätta lyft en arbetsdag kan vara mer skadligt för hälsan än att göra några få riktigt tunga. Det är hittills också de riktigt tunga jobben som mest har underlättats med lyftredskap och annan utrustning.

Kvinnor har fler anmälda belastningsskador per tusen anställda än män, framför allt skador i nacken. Det beror på att kvinnor i högre grad har arbeten som ger sådana skador – det beror *inte* på att kvinnors kropps-konstitution är en annan än mäns.

De dåliga arbetsmiljöerna och de stora problemen för kvinnorna finns på industrierna, i lokalvården, inom handeln. En snabbköpskassörska lyfter en elefant om dagen! De finns vidare i vården, både inom hemtjänsten och inom sjukvården.

Här finns också det nya och växande problemet med datoriseringen inom kontorsyrkena. Här rör det sig inte om eftersläpningar från förr – här rör det sig om helt nya problem, som skapas nu, med våra nuvarande lagar och

regler. Det säger någonting om verkningsgraden hos de instrument vi har för att förbättra arbetsmiljöerna.

Hur kommer kvinnornas arbetsmiljöproblem att beaktas i kommissionens arbete? Vad menas med de 400 000 sämsta arbetsmiljöerna? Varför just 400 000? Resten då? Det kan väl ändå inte vara så att regeringen tror att det finns bara 400 000 dåliga jobb här i landet. Tyvärr är det inte så.

Vilket uppdrag har kommissionen, vilken typ av förändringar är det som måste till? Enligt min mening har vi kommit till en punkt där vi måste förändra arbetets organisation. Det är monotonin, den ständiga upprepningen, som är skadlig. Det är intensiteten som är skadlig. Vi måste få bort ackorden. Vi måste kräva en arbetsorganisation som ger människor möjligheter till ett varierat arbete. Det handlar i grunden, nu som alltid, om makten på arbetsplatserna. De dåliga arbetsmiljöerna har inte att göra med okunnighet. Det är inte brist på information som gör att företag, privata och samhällsägda, erbjuder undermåliga och ovärdiga arbetsmiljöer. Visa mig den arbetsgivare som inte vet att ackordsarbete är skadligt. Det handlar om makten och därmed om att förbättra de fackligt förtroendevaldas möjligheter att agera. Det handlar om att ge skyddsombud ökade befogenheter. Det är inte kartläggning av missförhållanden som behövs. De som står ute på arbetsplatserna och deras fackligt förtroendevalda vet var problemen finns. De behöver makten att driva igenom förändringar.

Därför låter det litet vagt när arbetsmarknadsministern säger att kommissionen skall studera hur det lokala arbetet fungerar. Det rör sig om att skärpa lagstiftningen. Jag tror att det knappast finns någon lagstiftning som möts med så liten respekt som arbetsmiljölagstiftningen. Möjligen överträffas den av bestämmelsen att inte gå mot röd gubbe. Hur många har dömts till fängelsestraff i vårt land för brott mot arbetsmiljölagstiftningen? Vi kan räkna dem på den ena handens fingrar. Det kan inte vara rimligt att det skall vara tillåtet att år ut och år in erbjuda arbetsmiljöer som vi vet är skadliga. Arbetsmiljölagstiftningen måste alltså skärpas. Jag vill också veta i vilket tidsperspektiv den ännu obefintliga kommissionen arbetar. Hur många år till skall det dröja? Jag tycker att arbetsmarknadsministern skall presentera en konkret handlingsplan med tydliga mål. Hur långt skall vi ha nått om ett år, om fem och om tio? Svaren i denna diskussion har hittills varit alltför otydliga.

Anf. 37 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt säga någonting i den här debatten, men jag kunde inte låta bli. Nu sade Annika Åhnberg i och för sig en hel del av vad jag tänkt att säga. Bl.a. talade hon om kvinnoarbete som är djupt undervärderat när det gäller arbetsmiljön.

Regeringen har nu hävdat att man skall kartlägga de 400 000 farligaste jobben. Utreda och kartlägga efter alla dessa år av socialdemokratiskt maktinnehav! Årtionde efter årtionde har det här skett. Arbetare mördas faktiskt fortfarande i dåliga arbetsmiljöer. Arbetare och andra får av lönsamhetsskäl sina liv förstörda till följd av dåliga arbetsmiljöer. Lönsamhet för vem och till vilket pris? Asbest, lösningsmedel, belastningsskador, styren och annat – den socialdemokratiska regeringen säger att frågorna skall utredas.

Den blinda jakten på ekonomisk tillväxt har varit viktigare än skyddet av människors liv. Man har helt enkelt sålt ut människor, och man fortsätter att sälja ut människor – av lönsamhetsskäl, fru arbetsmarknadsminister!

Samhället måste helt klart ställa upp ramar för vad som är acceptabelt. Vi måste ha juridiskt bindande gränsvärden när det gäller arbetsmiljön. Det går inte att tolerera rekommendationer eller allmänt flum. Det måste bli en skärpning av gränsvärdena, så att det blir värden som helt och hållet baseras på hälsoaspekterna.

Dessutom är arbetsmiljön en internationell fråga. Varför ställer inte socialdemokraterna upp på en socialklausul, som innebär att vi tar ansvar för den handel som vi bedriver? Eller skall det vara så, att vi skall kunna köpa billiga varor från multinationella företag som förlagts till u-länderna och som har direkt vidriga arbetsvillkor? Skall vi ta något ansvar härvidlag, eller skall vi acceptera de multinationella företagens syn på människan? Det gäller för en arbetarregering att ta ställning. Eller är så billiga varor som möjligt det enda som räknas?

Jag vill fråga om arbetsmarknadsministern accepterar tanken på en socialklausul, ett socialt ansvar, när det gäller handel? Är ni villiga att arbeta för inom landet juridiskt bindande gränsvärden beträffande arbetsmiljön och för en skärpning av gränsvärdena, där hälsoaspekten utgör grunden? I dag har vi ju gränsvärden och rekommendationer som ligger långt över vad människor tål. Man räknar alltså med ett visst människospill. Är socialdemokraterna dessutom villiga att införa, förutom vissa förbud och annat, ekonomiska styrmedel, exempelvis en ordentlig landstingskatt på de företag som orsakar stora arbetsmiljöskador? Ekonomiska styrmedel är en detalj för att komma till rätta med problemen.

Är arbetsmarknadsministern också villig att ge inte bara facket utan varje enskild arbetstagare som sysslar med någonting i produktionen laglig rätt att få full insyn i vad produkterna innehåller? Kommer de vanligaste s.k. kvinnoarbetena att belysas i kommissionen? Det är en viktig sak.

En annan sak som jag undrar om arbetsmarknadsministern ställer sig bakom är en helt rökfri arbetsmiljö. I Norge och i andra länder har man infört lagstiftning härvidlag. Hur kan ett land som har haft en socialdemokratisk regering så pass länge – med undantag för några få år – acceptera ackordlöner? Det är ju förnedrande för skogsarbetare att ha det som i dag. Varför kan inte regeringen sätta upp gränser för vad som skall accepteras? Jag är ledsen, men vänster-höger-etablissemanget tycker uppenbarligen att jakten på ekonomisk tillväxt och lönsamhet är mycket viktigare än individens hälsa. Därför offras människor. Jag skall avsluta med en parentes: När såg man LO gå ut med ett varsel om en ordentlig storstrejk för en bättre arbetsmiljö? Men för några kronor i veckan kan man gå ut.

Anf. 38 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Först skulle jag vilja säga att det är ganska fantastiskt att i riksdagen på detta sätt få en debatt om arbetsmiljöfrågor. Det gläder väl inte minst Lars-Ove Hagberg, eftersom han påpekade att vpk redan tidigare dragit i gång en sådan här debatt. Vi är överens om att det är viktigt att den här debatten förs.

Åtminstone av det senaste inlägget, men även litet av Lars-Ove Hagbergs och Annika Åhnbergs anföranden, fick jag det intrycket att det inte hade skett någonting på arbetsmiljöområdet under alla de år som vi haft industriell och annan verksamhet i landet. Det har ju faktiskt skett åtskilligt: för att hindra olyckor och för att underlätta för kvinnor och män att delta i arbetslivet. Förändringarna i arbetslivet – och här delar jag Lars-Ove Hagbergs uppfattning – med ökad arbetstakt, ökad monoton och med över huvud taget hårdare tempo har gjort att det uppstått nya problem. Det gäller såväl industriverksamhet och tjänstesektor som offentlig, privat och kooperativ verksamhet. Utgångspunkten för arbetsmiljökommissionen skall vara att just komma till rätta med det som vi släpar efter med, men vi skall också klara nya bekymmer inom arbetsmiljöområdet.

Lars-Ove Hagberg tog upp frågan om på vilka nivåer arbetsmiljökommissionen skall arbeta. Jag förutsätter att själva arbetsmiljökommissionen skall arbeta på en central nivå, men den skall i sitt arbete genomsyra både den regionala och den lokala nivån. Med lokal nivå menar jag arbetsplatsen.

Det är möjligt att bristerna i arbetslivet enbart beror på klassarbetet. Jag kan inte bedöma den saken. Tyvärr har jag nog inte det historiska perspektivet för att göra en sådan bedömning. Jag kan konstatera att brister i arbetslivet beror på många olika saker, och bristerna varierar litet grand från en organisation till en annan, oavsett vilken historia organisationen har bakom sig. Detta i huvudfrågan om huruvida arbetsmiljön skulle ha blivit så mycket bättre eller sämre av klassarbetet.

Jag vill alltså påstå att det har blivit bättre på en lång rad områden. Många faror har ryckts undan, andra har uppstått i stället. Ambitionen är att inte få tillbaka gamla arbetsmiljöproblem och att hindra att nya uppstår. Och de som vi har i dag skall åtgärdas.

Annika Åhnberg sade att det finns en tendens att negligera kvinnoarbetsplatserna. Frågan är vilka Annika Åhnberg menar har denna tendens. Jag har inte denna tendens. Jag tycker att det är oerhört viktigt att kvinnoarbetsplatserna uppmärksammas och att kvinnoarbetsuppgifter finns med, när man går in och ser på vilka arbetsplatser som först måste analyseras.

Vi har talat om de 400 000 sämsta arbetsplatserna. Och resten då? Jag sade i interpellationssvaret att de här 400 000 arbetsplatserna är exempel på de sämsta arbetsmiljöerna, men självfallet handlar det inte om att man skall välja ut 400 000 arbetsplatser och låta bli resten. Dessa 400 000 arbetsplatser representerar med all säkerhet vissa typer av arbetsplatser, och åtgärder där skall givetvis få effekt också på andra arbetsplatser, i andra arbetsmiljöer, oavsett om det gäller förändringar i arbetsorganisation, om det gäller förändringar i fråga om inflytande, om det gäller rent fysiska förändringar, om det gäller användningen av maskiner, om det gäller förändringen av produktion osv.

En sak till var genomgående i Birger Schlaugs och Annika Åhnbergs inlägg. Av de stora löftena blir det ingenting, säger Annika Åhnberg. Hon menar att vi inte har sett något alls ännu. Men är det inte litet för tidigt att efter två och en halv månad säga att man inte har sett någonting? Att det inte har stått någonting i tidningarna eller inte redovisats någonting vid en informationsstund i riksdagen innebär ju inte att det inte händer något. Det

pågår ett mycket intensivt arbete med att "processa fram" direktiv, som är heltäckande och som skall ge förutsättningar för ett bra arbete på olika nivåer. Det pågår också ett mycket intensivt arbete med att kontakta de människor som vi tror är lämpliga att ingå i en arbetsmiljökommission. Men jag vill understryka att en arbetsmiljökommission inte kommer att utgöra ett lock på den verksamhet som redan i dag sker när det gäller arbetsmiljö och skyddsarbete ute i yrkesinspektionerna, på arbetsplatserna, bland huvudskyddsombuden och skyddsombuden, i arbetarskyddsstyrelsen, inom arbetsmiljöinstitutet och i de fackliga organisationerna. Där pågår ett ständigt arbete. Det arbetet skall fortsätta, och det skall få ytterligare kraft av att debatten fokuseras genom en arbetsmiljökommission. Därför tycker jag att den här debatten är väldigt bra.

Birger Schlaug frågar: Hur kan det efter alla dessa år behövas en arbetsmiljökommission? Arbetare mördas och lemlästas på grund av att man vill ha lönsamhet. Här görs ingenting, hävdar Birger Schlaug, och så räknar han upp asbest, styren och en lång rad andra saker.

Vi har haft en asbestkommission. Det har fattats konkreta beslut, och det vidtas fortlöpande åtgärder efter den kommissionens ställningstaganden. Arbetarskyddsstyrelsen har lagt fram förslag om hur gränsvärden för lösningsmedel skall kunna halveras, och det pågår också därvidlag ytterligare arbete. Ett arbete sker alltså hela tiden, och detta arbete kommer att fortsätta, med hjälp av en arbetsmiljökommission som fokuserar debatten.

Anf. 39 ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern tycker att jag målar en alldeles för dystert bild av situationen i Sverige. Men jag anser att de siffror som jag redogjorde för när det gäller antalet förtidspensionerade och antalet långtidssjukskrivna ger mig anledning att ha en dystert syn på läget. Det är visserligen sant som arbetsmarknadsministern säger att det har hänt mycket och att arbetsmiljöerna har förändrats. Det vore väl fruktansvärt om det förhöll sig på annat sätt, när vi lever i ett av världens rikaste länder, ett land som vill vara ett socialt föredöme. Men utvecklingen har inte gått *tillräckligt* snabbt. Antalet arbetsolyckor ökar. Vi kan inte vara nöjda med den utvecklingen.

Arbetsmarknadsministern säger när det gäller arbetsmiljökommissionen: Är det inte litet för tidigt att så snart efter valet fråga vart den här kommissionen har tagit vägen? Nej, det är inte för tidigt. Det är alldeles för sent, arbetsmarknadsministern. Jag tycker att det är en demokratisk rättighet att vi får reda på vilka direktiv denna arbetsmiljökommission skall arbeta efter, vilka som skall ingå i den, i vilket tidsperspektiv den skall arbeta, hur den kommer att behandla maktfrågan. Det är ju detta det handlar om. Det går inte att komma till rätta med de arbetsmiljöproblem vi har här i landet, om inte de anställdas makt via de fackligt förtroendevalda ökar. Om arbetsmiljökommissionen inte koncentrerar sig på denna fråga, så leder den inte till några framsteg, utan det blir ytterligare förhållning och ytterligare utredningar som skall lägga fram förslag vilka skall hanteras i regeringskansliet och som sedan i sin tur skall hanteras av nästa utredning. Så kan man inte hålla på i all evighet.

Arbetsmarknadsministern säger när det gäller de kvinnliga arbetsmiljöerna att man kan fråga sig vem det är som undervärderar dessa. Det är i varje fall inte arbetsmarknadsministern, säger hon. Det är jag väldigt tacksam för, och jag hoppas att det betyder att kommissionen inte undervärderar dessa miljöer. Men samhället undervärderar definitivt de kvinnliga arbetsmiljöerna. Vi kan se efter vilka det var som i början av 80-talet främst fick sina arbetsskador bortdömda. Det gällde just förslitnings- och belastningsskador, det gällde ryggar och nackar, och det är framför allt kvinnorna som har den typen av arbetsskador. Det var kvinnorna som i början av 80-talet fick sina arbetsskador bortdömda. Först nu har det skett en ändring, men över 20 000 människor här i landet har fått sina skador bortdömda. Det finns också andra problem som rör kvinnorna, t.ex. handledsskadorna, där det i dag fortfarande är så att dessa skador inte beaktas och att man inte heller beaktar de problem i arbetsmiljöerna som ger de här skadorna. Därför tycker jag att det finns fog för min oro, att man inte tar kvinnornas farliga arbetsmiljöer på tillräckligt allvar.

Anf. 40 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det har skett mycket i arbetsmiljön. I min interpellation framhåller jag också att vi har tagit bort de allra sämsta jobben under den aktuella tiden. Vi har kanske världens vackraste målsättningar i vår arbetsmiljölag, men vi har måhända också vidtagit världens sämsta åtgärder för att komma åt bristerna i miljön. Jag menar att utformningen av lagen är sådan. Man har byggt in vetorätt för arbetsköparna när det gäller att göra någonting, och man har även i lagstiftningen byggt in den ideologi som socialdemokratin burit på under många årtionden. På detta sätt har man även avväpnat facket när det gäller att ha egen kunskap, egna experter som kan trycka på. Man har förlitat sig på den borgerliga statens experter, och det gör att de arbetande som kollektiv har fått det ganska besvärligt att klara av problemen, trots att det är de som står i den s.k. skiten och vet vad som skulle behöva göras.

Men varför finns nu ackord, monotoni, detta höga arbetstempo? När jag under valrörelsen tillsammans med Lars Werner besökte Swe-Box i Smedjebacken, kunde vi konstatera att fackföreningen inte haft tillfälle att avtacka en enda arbetare på många år därför att arbetarna är utslitna i förtid. Vi var också på Falu lasarett och träffade Kommunal, och vi fann att kvinnorna före 30 års ålder klassas med jättelika arbetsskador.

Det finns en gemensam nämnare här: de stora företagen avdelar ingenting till arbetsmiljön. De investeringar som skulle behöva göras för att förändra de idiotiska arbetsorganisationer som finns och förbättra arbetsmiljön står inte att finna. Och eftersom fackföreningsrörelsen domineras av klassamarbetsandan blir det för resten litet tamt på sina håll. Men det förs ju på en del ställen lokal kamp, och man försöker förbättra arbetsmiljön. Det handlar emellertid om dessa investeringar i produktionen – även i tjänsteproduktionen – för att det skall bli en bättre arbetsmiljö.

Det rör sig om en maktfråga. Vad gäller regeringens ansvar funderar jag över hur arbetsmarknadsministern egentligen tänker sig att göra upp med finansminister Kjell-Olof Feldt. På landstingsområdet behövs ekonomiska

resurser. Kommunalt erfordras ekonomiska resurser för att förbättra arbetsmiljön framför allt för sjukvårdsbiträden och undersköterskor. Men resurserna finns inte. Det sker ingen överföring av kapital via staten till landstingen. Man måste göra indragningar. Kommunal får ständigt reservera sig i förhandlingsprotokollen. Det är en maktfråga.

Visst har väl arbetsmarknadsministern en väldigt stor pedagogisk uppgift att gå till finansdepartementet och ombesörja att det kommer resurser till detta område, så att det inte sedan behöver bli ökad belastning på vår sjukvårdsapparat.

Jag tror att klassarbetet inte är helt avgörande, utan naturligtvis är det de som äger det hela och har makten i samhället som ligger bakom och vill ha mycket snabb lönsamhet. Det som för mig då framstår som än mer tragiskt är att detta kapitalintresse försöker flytta fram sina positioner och få ytterligare snabba vinster, ökning av lönsamheten och effektiviteten. Då säger regeringen att man på det industriella planet och det ekonomiska planet är med; det statliga företagen skall ha samma lönsamhetskrav, vilket naturligtvis i sin tur kommer att drabba arbetsmiljöerna även i de företagen och i hela samhället.

Anf. 41 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Makt och makt, Lars-Ove Hagberg. LO borde använda sin makt någon gång och ta arbetsmiljön på allvar. När strejkade LO eller hotade med strejk för en bättre arbetsmiljö?

Sedan konstaterar jag att arbetsmarknadsministern tycker att det inte är intressant att diskutera de människor som har den absolut sämsta arbetsmiljön, nämligen de människor i andra länder som är anställda i multinationella företag, vars varor vi köper utan att ta det minsta lilla ansvar. Låt de transnationella företagen fortsätta, bara vi får billiga varor – det är tydligen regeringens linje.

Varför skall vi inte ha juridiskt bindande gränsvärden inom arbetsmiljön? Vad är det för mening med riktvärden, om det inte finns någon tyngd bakom? Varför kan man inte fastställa juridiskt bindande gränsvärden? Jag förstår inte det.

Sedan en principiell fråga som jag absolut vill ha svar på: Vilket är viktigast – individens hälsa, vinsten eller att varan är billig? Vilket är viktigast? Skall man acceptera gränsvärden som är så höga att människor offras? Svara ja eller nej. Jag vill ha ett svar från arbetsmarknadsministern.

Anf. 42 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Jag är ledsen Birger Schlaug att jag måste erkänna att jag med den bakgrund som Birger Schlaug skisserar sina frågor inte kan svara på frågorna. Jag måste erkänna det, och jag tror att Birger Schlaug och jag måste ta ett resonemang i särskild ordning, så att vi lär oss resonera med varandra. Jag lovar att jag därefter skall svara klart, entydigt och rejält på åtminstone de flesta frågor som Birger Schlaug ställer.

En fråga förstod jag, och det var frågan: Vilket är viktigast – människorna eller gränsvärdena för lösningsmedel? Jag tycker att människorna är det viktigaste.

Sedan får vi återkomma och diskutera frågan om juridiskt bindande krav

när det gäller gränsvärden och socialklausuler för import från lågprisländerna. Jag behöver tid att studera den typen av frågor ytterligare. Jag beklagar att jag inte kan vara tydligare än så.

Annika Åhnberg återkom till detta med den dystra bilden. Jag menade inte att den bild som Annika Åhnberg skisserade av samhället var för dyster. Det är delvis en mycket dyster bild. Vad jag avsåg var Annika Åhnbergs slutsats av att vi dragit i gång en kommission och skriver direktiv till denna kommission, nämligen att det blivit en tumme och inte ens det. Det var det jag ansåg vara en alltför dyster bild.

Olyckorna på arbetsplatserna ökar inte. Däremot ökar arbetsskadesjukdomarna.

Annika Åhnberg gjorde den beskrivningen av kommissionens arbete att det skulle komma ett utredningsförslag som sedan skulle gå tillbaka, utvärderas igen och omsättas i en ny utredning. Så får det inte gå till, sade Annika Åhnberg. På den punkten är jag överens med Annika Åhnberg – så får det absolut inte gå till, och det är heller inte avsikten.

Den beskrivning som Lars-Ove Hagberg gjorde av den offentliga sidan kan jag till stora delar instämma i. Det har satsats för litet på arbetsmiljöfrågor. Det bör satsas mycket mer, inte bara på sjukvård utan även på skolbarnens arbetsmiljö. Jag vet att man inom både Kommunförbundet och Landstingsförbundet i överläggningar med sina medlemmar, dvs. kommuner och landsting, har gått igenom den här typen av frågor, som handlar om satsningar på personal både när det gäller lön och när det gäller arbetsmiljöfrågor. Inte minst socialdemokraterna har tagit upp dessa frågor mycket konkret när det gäller avtalsförhandlingar och när det gäller satsningar inom landstingen på personalpolitiska program, som särskilt vänder sig till hemtjänsten och sjukvården. Här har man avgjort de mest akuta problemen.

Tredje vice talmannen anmälde att Birger Schlaug anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 43 ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern är förvånad över att jag redan på det här stadiet påstår att det bara blev en tumme av arbetsmiljökommissionen. Hittills har det ju inte ens blivit en tumme. Men nu är det regeringens och arbetsmarknadsministerns sak att anta den utmaningen och visa att den här arbetsmiljökommissionen blir någonting annat. Men jag har mina misstankar. Jag tycker att det är förvånande att man ännu inte fått fram några direktiv för arbetsmiljökommissionen. Det förvånar mig. Det är tydligen svårigheter att komma överens om hur direktiven skall utformas. Det är möjligt att jag är otålig och ovan med arbetsprocesserna i den här församlingen, men jag kan försäkra att jag i så fall inte är ensam om den otåligheten. Det är många som ställer sig frågan vart arbetsmiljökommissionen tagit vägen.

Det finns också en speciell anledning till att det är så bråttom, nämligen att det råder brist på arbetskraft i vårt land. Det betyder att det är nu som det finns en chans att få företagen att gå med på att göra radikala förändringar i arbetsmiljöerna. Men som vi alla vet följs högkonjunkturer av lågkonjunkturer

rer. Låter vi det gå så långt har vi för många år framåt försämrat våra möjligheter att förbättra arbetsmiljöerna i det här landet. Därför är det så bråttom och viktigt att denna kommission snabbt börjar arbeta och att den snabbt kommer till resultat.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Om bättre arbetsmiljö

Anf. 44 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det finns många uppgifter i arbetsmiljöarbetet. I LO-tidningen som kom för någon dag sedan sades att i skolan var ämnet ergonomi i stryckklass på de tekniska linjerna. Vilka är det som egentligen utformar vår arbetsmiljö? Det är arbetsköparna med den makt de har och med de investeringar de gör. Här hamnar alltså de arbetande i stryckklass. Då handlar det om den nya arbetsrättsreformen. Om jag förstått signalerna från departementet och regeringen och även de informationer som jag fått från arbetsmarknadsutskottet genom förfrågan hos regeringen, ämnar man inte göra några större förändringar i detta partsförhållande. Arbetsmarknadsministern säger i svaret att man skall förbättra de arbetandes ställning. Jag frågar fortfarande! På vilket sätt skall det ske? Vi har efterlyst detta i årtionden. Eftersom det står i svaret att de arbetandes ställning skall förbättras, är jag oerhört intresserad av att få veta hur det skall ske. Just möjligheten att kunna påverka i tid är oerhört värdefull för arbetsmiljön framöver.

Den offentliga sektorn handlar alltså om personal. Det är brist på arbetskraft. Vi sorterar ut människor – de försvinner eftersom de inte orkar med och har alltför låga löner. Detta är ett område där regeringen har det fulla ansvaret tillsammans med de borgerliga partierna, som tar av kommunerna pengar och vill strypa deras tillväxt.

Jag fortsätter att tjata om mitt citat av Bertolt Brecht med tanke på att regeringen säger att det fattas arbetskraft. Bertolt Brecht sade: Man kallade det för arbetskraft, men det kom människor. Det är just människor som nu slås ut. Det verkar inte vara så intressant för regeringen när man kräver ordentliga och raka besked om vad som skall hända.

Till Birger Schlaug vill jag säga att jag inte tar något ansvar för LO. Jag anser precis som Birger Schlaug att LO borde gå till kamp i dessa frågor. Men jag vill säga att det i de djupa LO-leden ändå finns moment som är mycket viktiga. Gruvarbetarstrejken 1969 var en strejk för bättre arbetsmiljö och mot UMS, MTM m.m. Andra lokala strejker har haft sin grund i att människorna har blivit utslitna. Man hade hoppats att regeringen skulle hjälpa till så att de lokala fackföreningarna skulle kunna kämpa för en bättre arbetsmiljö.

Anf. 45 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Alldeles nyss använde Lars-Ove Hagbergs partikollega Annika Åhnberg just uttrycket arbetskraften. Vi kanske skall vara överens om att i stället säga människorna.

De människor som i dag behövs och som vill komma ut på arbetsplatserna, de människorna finns. Det är många som fortfarande är arbetssökande. Som vanligt pågår ett tråget och vardagligt arbete för att se till att dessa människor kommer ut på arbetsplatserna.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

*Om föräldrapenning
vid medverkan i för-
äldrakooperativt dag-
hem*

Det är viktigt att komma in i tid när man planerar en arbetsplats. En av huvudfrågorna för en arbetsmiljökommission blir att tillsammans med arbetsmarknadens parter se till att arbetsplatser planeras under sådana förutsättningar att skyddsorganisationen och arbetsplatsens utformning fysiskt och psykiskt blir sådana att människorna mår bra på sina jobb. Det är också viktigt att befintliga arbetsplatser kan ändras så att människorna mår bra på sina jobb. Det skall vara utgångspunkten för både arbetsmiljökommissionen och det regionala och det lokala arbetsmiljöarbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1988/89:11 om föräldrapenning vid medverkan i föräldrakooperativt daghem

Anf. 46 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Gunnar Björk har frågat mig om jag vill medverka till att föräldrapenning för vård av barn inom ramen för 360 dagar kan få disponeras för föräldramedverkan i ett föräldrakooperativ.

Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges under sammanlagt högst 360 dagar för föräldrarna. Ett grundläggande krav som ställs för rätt till föräldrapenning är att föräldern vårdar barnet. En förälder som inte har barnet i sin vård kan endast om det finns särskilda skäl få föräldrapenning. Det gäller situationer där barnet exempelvis är intaget på sjukhus och föräldern tillfälligt inte kan återgå i förvärsarbete.

Föräldrapenning utges med belopp som motsvarar föräldrarnas sjukpenning. Hel föräldrapenning skall dock alltid utgöra minst 60 kr. per dag, den s.k. garantinivån. Avgörande för om föräldern skall få hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning är i vilken utsträckning föräldern avstår från förvärsarbete för att vårda barnet.

Utöver de särskilda kvalifikationskrav som dessutom finns om viss tids inskrivning i försäkringen och placering i en sjukpenninggrundande inkomst över garantinivån finns inga ytterligare krav för rätt till föräldrapenning.

Det avgörande för om en person skall få föräldrapenning vid medverkan i ett föräldrakooperativ är således om han eller hon uppfyller de krav jag redogjort för. Jag känner till att frågan om rätt till föräldrapenning i ett liknande fall som det frågeställaren syftar på nu prövas i försäkringsöverdomstolen. Det är därför olämpligt att jag på det här stadiet uttrycker någon mening i sak.

Anf. 47 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Lindqvist för svaret på min interpellation. Upprinnelsen till interpellationen är ett föräldrakooperativ i Strömsbro i Gävle, där föräldrarna har förvägrats föräldrapenning de dagar som de arbetar i föräldrakooperativet. Men det har ju varit en strävan från alla partier i riksdagen att öka möjligheterna för föräldrar att vara tillsammans med sina barn. Då vore det naturligt att föräldrarna fick utnyttja föräldrapenningen i sådana fall.

De uppgifter som föräldrarna har fått från lokalt håll innebär att föräldrapenning skulle ha utgått om det hade varit fråga om ett kommunalt daghem men inte när det är fråga om ett föräldrakooperativ.

Socialministern har redogjort för det som gäller i dag, men det var ju detta jag kritiserade. De regler som gäller innebär uppenbarligen en diskriminering av föräldrar som medverkar i föräldrakooperativ. Jag hade förväntat mig att få höra litet mer om vad regeringen egentligen har för åsikt i denna fråga. Anser socialministern och den övriga regeringen att det är rättvist att föräldrapenning inte utgår till föräldrar när de medverkar i föräldrakooperativa daghem? Försäkringskassorna har uppfattat det på detta sätt. Jag undrar också om socialministern anser att det är bra att samma regler inte gäller för kommunala daghem och föräldrakooperativ. Även om detta är föremål för prövning i domstol borde regeringen, om den hade haft en klar åsikt i denna fråga, ha kunnat redogöra för den. Jag hade förväntat mig detta, och jag saknar en större politisk glöd från statsrådets sida än vad han ger uttryck för.

Anf. 48 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag får väl försöka visa litet mer glöd när det gäller familjepolitiken.

Mitt svar bygger på de formella förutsättningar som gäller, och eftersom de prövas i domstol vore det helt fel av mig att föregripa denna prövning.

Jag vill emellertid framföra några principiella saker. Föräldraförsäkringen har ju till syfte att underlätta föräldrars möjlighet att förena förvärvsarbete och föräldraskap och att ge föräldrarna möjlighet att vara tillsammans med sina barn och vårda dem. Det är det huvudsakliga syftet. Det finns många olika former av svensk barnomsorg. Det finns daghem, familjedaghem, deltidsgupper, den öppna förskolan och de olika alternativen i daghems- och i fritidshemsverksamheten. Vilka former som skall byggas ut och utvecklas skall föräldrarna själva bestämma. Det är därför som det varje år görs en stor efterfrågeundersökning med vars hjälp man kartlägger vad föräldrarna egentligen önskar. Den undersökningen skall ligga till grund för den planering som görs i kommunerna. Med ledning av den kan vi konstatera att det finns ett behov av och en efterfrågan på föräldrakooperativ. Det är för mig mycket viktigt att slå fast att också föräldrakooperativ därmed, just på grund av föräldrarnas efterfrågan, har en plats i svensk barnomsorg.

År 1984 fick föräldrakooperativen statsbidrag, däremot inte under åren 1976–1982, då Sverige hade en borgerlig regering. År 1988 jämställdes föräldrakooperativen helt med de kommunala daghemmen i statsbidragshänseende. I själva verket visar våra analyser i dag att föräldrakooperativen därmed har en större statsbidragsandel just på grund av föräldrarnas insatser i kooperativen. Kommunernas kostnader blir därmed lägre.

Om nu staten dessutom skulle gå in och via försäkringen täcka föräldrarnas arbetsinsats i föräldrakooperativen, uppkommer en ganska bekymmersam obalans, enligt mitt sätt att se, mellan de olika formerna för barnomsorgen ur statsbidragssynpunkt. Det är bara för mig att säga att jag har betänklighet principiellt både med hänsyn till den huvudsakliga inriktningen i föräldraförsäkringen och med hänsyn till den obalans som jag just pekade på

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

*Om arbetsvillkoren i
den offentliga sektorn*

uppkommer. Det är alltså skälet till att jag ställer mig tveksam till att gå i den riktningen.

Nu är det emellertid så att vi kommer att arbeta mycket med föräldraförsäkringen och utveckla den under de kommande åren. Vi skall bygga ut föräldraförsäkringen från nio till arton månader under de närmaste tre åren. Då har vi också lovat se på flexibiliteten och möjligheterna att utnyttja föräldraförsäkringen i olika sammanhang. Även om jag där har redovisat en tveksam inställning till den här aktuella lösningen, kan jag lova Gunnar Björk att frågan, så som den är ställd av Gunnar Björk m. fl., skall vi ta med i vår fortsatta analys.

Anf. 49 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för denna komplettering. Statsrådet sade att det är bra om man finner former där man underlättar för föräldrarna att vara tillsammans med sina barn. Det är bra att man har den grundinställningen. Då gäller det bara att gå vidare.

När det gäller den kooperativa idén borde vi ha en hel del att lära av varandra. Jag vill ändå som en vinst inhösta tanken på att det är en bra form. Jag hoppas att man för den form man väljer får det samhällsstöd som man förväntar sig. Föräldrapenningen är en av de stödformer som man kan arbeta vidare med.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1988/89:8 om arbetsvillkoren i den offentliga sektorn

Anf. 50 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON

Herr talman! Görel Thurdin har i en interpellation frågat mig dels på vilket sätt regeringen avser att överbrygga de stora löneskillnaderna mellan privat och offentlig sektor, dels vad regeringen avser att göra för att därutöver förbättra arbetsvillkoren i offentlig sektor och få människor att vilja arbeta inom vården, polisen, barnomsorgen, m.m.

Låt mig först konstatera att den beskrivning av tillståndet i den offentliga sektorn som lämnats i interpellationen enligt min mening är alldeles för pessimistisk. Vi har dess bättre inte det elände – ”den ofärd i välfärden” – som Görel Thurdin beskriver. I grunden fungerar den offentliga sektorn bra. Vi har en mycket engagerad och kompetent personal som utför ett utmärkt arbete.

Jag vill samtidigt framhålla att den omtanke och omsorg om vår gemensamma sektor som avspeglas i interpellationen glädjer mig. Den skiljer sig markant från den onyanserade kritik av offentlig verksamhet som i andra sammanhang brukar framföras från en del håll.

Jag delar alltså Görel Thurdins grundsyn att vi alla är beroende av den trygghet som en bra fungerande offentlig sektor utgör. Jag håller också med om att vi ständigt måste analysera verksamheten och möjligheterna till förändring och utveckling.

Görel Thurdins bedömning av villkoren för de offentligt anställda kan jag inte till alla delar instämma i. Det är inte sant att det finns stora *generella* löneskillnader mellan offentlig och privat sektor. För många yrkesgrupper är lön och anställningsvillkor betydligt bättre än för jämförbara yrkesgrupper i privat verksamhet. För andra yrkesgrupper är Görel Thurdins beskrivning mer relevant. Detta har lett till problem att rekrytera och behålla personal.

Riksdagen har lagt fast att den statliga personalpolitiken måste utformas så att verksamhetsintresset tas till vara. Detta har också varit en av de viktigaste utgångspunkterna för de statliga arbetsgivarna i de senaste avtalsrörelserna.

Vissa resultat har uppnåtts. Utformningen av de statliga löneavtalen 1986–1987 och 1988 har bidragit till att lösa många personalförsörjningsproblem ute på myndigheterna. Det arbetet måste drivas vidare, förhållandena på arbetsmarknaden förändras kontinuerligt. Den offentliga sektorn är inte oberoende av vad som händer på övriga delar av arbetsmarknaden.

Om vi skall finna former för att ta till vara de anställdas vilja och förmåga till utveckling och förnyelse av den offentliga sektorn krävs att vi öppet kan diskutera bl.a. produktionsformer, arbetsorganisation och styrsystem. Det finns enligt min mening goda förutsättningar för det. Vi har en mycket engagerad och skicklig personal i den offentliga sektorn. Jag tror också att personalen är beredd att medverka till de förändringar av verksamheten som kommer att bli nödvändiga.

Anf. 51 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret. Svaret är dock ett bevis på den ordpolitik som nuvarande regering bedriver. Svaret är ett konkret uttryck för den lamhet och passivitet som vi kan utvärdera. Regeringen ägnar sig åt att med sin ordpolitik bygga upp ett slags livslögn såsom ett skyddande nät runt sin egen politik, medan förhållandena i den offentliga sektorn blir alltmer besvärliga. Det är regeringens krampaktiga tag om gamla dogmer som kanske är det största hotet mot offentlig sektor, inte den kritik som riktats mot densamma.

Jag hade väntat mig en mera offensiv attityd från regeringen, när ett av de grundläggande samhällsproblemen tas upp. Människor är inte oberörda av larmrapporter om hundratals vakanta polistjänster i Stockholm, om stängda dagis på grund av personalbrist, om hot om massuppsägning bland brandpersonalen på grund av dåliga villkor, om svårigheter att rekrytera och behålla skickliga jurister i offentlig tjänst. Senast var det invandrarverket, men jag har mött samma sak inom rättsväsendet. Rättsspsykiatri har långa inhumana väntetider. Försäkringskassans anställda har en situation som till slut gör det omöjligt för dem att fullgöra de åligganden som majoriteten lägger på dem – för att inte tala om bristande resurser i vården och omsorgen. Allt detta drabbar till syvende og sist den enskilda människan.

I min interpellation har jag inte sagt ett ord om att personalen inte skulle vilja göra ett bra arbete. Jag vet att den vill göra det, och jag vet att det finns många som i grunden tycker om sina jobb. Vad jag har sagt är att möjligheten att göra ett bra jobb blir alltmer naggad i kanten, och på vissa håll är möjligheten i princip borta. Jag vet att vi har en mycket engagerad och på många håll kompetent personal, men kompetensen liksom engagemanget

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

*Om arbetsvillkoren i
den offentliga sektorn*

krymper i takt med vakanser och en hopplös situation.

Jag har frågat vad regeringen avser att göra för att överbrygga stora löneskillnader mellan privat och offentlig sektor. Statsrådet hänvisar till gamla löneavtal från 1986 och 1987 men också till löneavtalen 1988, som skulle ha löst många personalförsörjningsproblem. Skulle statsrådet vilja vara vänlig och ange exakt vilka, och dessutom ange hur många vakanser som har försvunnit? De statsanställda tycks inte känna till det här, eftersom det enligt tidningen Statsanställd står 210 000 medlemmar bakom min fråga.

Lönerna har inte alltid avgörande betydelse för rekrytering, men de får allt större betydelse ju sämre personalen mår. Vi har en stor personalomsättning som kostar väldigt mycket. Det leder till sämre effektivitet på lång sikt om det fortsätter. Om inte utbildningsvillkor till slut kan uppfyllas och om även den äldre arbetskraften med den fina erfarenheten försvinner, ja, då minskar kvaliteten i verksamheten.

Förskollärarna orkar inte med sitt arbete, därför att inga vikarier finns vid sjukdom eller frånvaro. Jag har mött anställda inom landstingen som fått nöja sig med fleråriga vikariat, trots att de arbetar full tid och är behöriga. Vikarier är sällsynta inom de flesta områden.

Hur har regeringen tänkt sig att lösa problemet när det gäller lönerna med tanke på att utgifterna skall hållas nere, samtidigt som vi har en stor arbetskraftsbrist och en hög inflation? Det står ingenting om det i svaret. Jag är övertygad om att vi är många som med spänd förväntan avvaktar besked. Hur tänker regeringen agera under rådande omständigheter?

Anf. 52 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Det verkar som om det är nödvändigt att peka på en ganska fundamental sak, Görel Thurdin. Vi har kommunal självstyrelse i det här landet, och därmed är det inte riksdagen som skall fastställa löne- och personalpolitiken inom kommuner och landsting, utan det är ett ansvar för kommunerna och landstingen själva. Det måste vi respektera, och därför skall jag inte, Görel Thurdin, gå in i en diskussion om enskildheter som rör den kommunala sektorn och de utbildnings- och personalfrågor m.m. som berör kommunernas och landstingens verksamhetsområde.

Det andra jag har anledning att beröra är att vi har brist på arbetskraft inom den offentliga verksamheten i stat, kommuner och landsting – det är riktigt. Men detta är inget unikt för den offentliga sektorn. Och om man beskriver brist på arbetskraft allmänt sett som en kris, då skulle det innebära att vi har en värre kris nu än någonsin tidigare, eftersom bristen på arbetskraft är mycket stor i många områden. I så fall har jag en annan syn på detta än Görel Thurdin.

Den svåra krisen hade vi i Sverige när vi hade stor arbetslöshet. Då fanns det visserligen människor att rekrytera, men varken kommuner eller andra hade ekonomiska möjligheter att engagera fler medarbetare därför att hela ekonomin höll på att kapsejsa. Det är viktigt att inte blanda samman våra ambitioner, som innebär att vi vill mer – beta av vårdköer och göra mera – och att vi genom ett högt tempo i den svenska ekonomin har en brist på arbetskraft. Men det gäller inte bara staten utan också i hög grad industrin och en rad andra områden.

Eftersom Görel Thurdin tar upp det skall jag faktiskt beröra några ting som jag menar har åstadkommits genom avtal som har träffats under de senaste åren.

Polisen har sedan polisreformen 1985 varit ett prioriterat område i löneavtalen. Vid genomförandet av den reformen genomfördes särskilda löneförhandlingar som avsatte ungefär 70 milj. kr. för att förbättra framför allt befodringsgången för polismän. I avtalet 1986/87 avsattes en stor del av löneutrymmet för marknadsutsatta grupper. I avtalet 1988 avsattes 95 milj. kr. för extra satsningar inom polisväsendet, framför allt i Stockholm, Göteborg och Malmö, där personalläget varit särskilt besvärligt.

Domstolarna har också varit ett prioriterat område. Avtalet 1986/87 innebar att ett utrymme avsattes motsvarande en genomsnittlig löneökning för rådmän på ca 17 %. I 1988 års avtal är rättsväsendet ett högt prioriterat område. Mer än 25 milj. kr. har avsatts för lokala förhandlingar inom domstolsverket. Det motsvarar en stor del av lönesumman inom domstolsväsendet och bör därför kunna leda till ansenliga lönepåslag.

Försvaret har också fått del av särskilda satsningar. Avtalet 1986/87 innebar att viktiga grupper inom försvaret – specialister, tekniker och truppbefäl – fick genomsnittliga löneökningar som översteg 15 %. För 1988 finns det också prioriteringar inom försvaret.

Jag har velat säga detta bara för att beröra några områden som ofta har varit uppe i diskussionerna om problem med vakanser. Vi har vakanser, men det har också vidtagits åtgärder under de år som har varit, Görel Thurdin.

Anf. 53 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Regeringen har ett övergripande ansvar för den ekonomiska politiken, och där ingår också lönepolitiken. Civilministern har, vad jag förstår, ansvar för verksamhet i kommunerna ute i landet. Vi har alldeles nyss lyssnat till en debatt om arbetsmiljön ute i det privata näringslivet, och då måste vi också kunna diskutera arbetsmiljön i den offentliga sektorn.

I grunden fungerar den offentliga sektorn bra, säger statsrådet i svaret på min andra fråga. Under två års tid har jag farit land och rike runt och mött många människor i den offentliga sektorn, men ingen har faktiskt sagt så, även om de säger att de tycker om sitt jobb, t.ex. därför att de vill hålla på med vård av människor. De flesta är förtvivlade.

Krisen i den offentliga sektorn var egentligen från början en storstadskris, på grund av den överhettning som den nuvarande regeringen till stor del har rått för, därför att man inte har gjort något som helst för att stävja den i tid.

Man har inte heller haft beredskap för den situation som man skapade i de överhettade områdena, där köbildningen började och där det inte fanns människor som kunde ta hand om det behov som uttalades från folket i de områdena.

Bristen på arbetskraft kan även härledas till det samhälle som främst socialdemokraterna har byggt upp. Vi har i dag ett illa planerat samhälle, där människor sliter ont t.ex. på grund av långa resor mellan bostad och arbete, mellan hem och skola, mellan daghem och bostad. Om två, tre eller fyra timmar om dagen går åt till resor, då förstår var och en att många inte orkar

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

*Om arbetsvillkoren i
den offentliga sektorn*

jobba heltid och att många kanske inte orkar arbeta med full kapacitet, med tanke på vad som går åt för resandet.

Föräldrar tvingas arbeta långt från sina små barn, vilket ger bristande koncentration, och man får mindre tid för barnen, vilket ger oro.

Samhällsuppbyggnaden har också bidragit till arbetskraftsbristen och till ökade kostnader i samhället, och med dem har regeringen att göra.

Jag är besviken över svaret. Jag tycker det skriftliga svaret var rätt intetsägande. Var finns de konkreta förslagen? Ibland undrar man om regeringen sitter och väntar på att oppositionen skall tvingas lägga fram konkreta förslag, som regeringen sedan kanske efter utredande kommer fram till.

Statsrådet säger att verksamhetsintresset skall tas till vara i den statliga personalpolitiken. Då vill jag veta: På vilket sätt sker det? Sedan säger statsrådet att vi öppet skall diskutera produktionsformer, arbetsorganisation och styrsystem. Det har alltså med andra ord inte skett under de sex s-åren. Då kan det vara på tiden, och då frågar jag också: Vilket handlingsprogram har regeringen upprättat?

Anf. 54 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Görel Thurdin säger att regeringen har ett övergripande ansvar för den ekonomiska politiken. Ja, det kanske man kan säga att varje regering har.

Jag är ganska stolt över vad vi har åstadkommit under de sex år som vi kan redovisa. Jag är på motsvarande sätt grymt besviken över vad som hände med Sverige under de sex år som vi hade borgerligt styre. Det har vi diskuterat i en rad andra sammanhang, men det är Görel Thurdin, ganska betydelsefullt att försöka särskilja vad som är kris, vad som är önskemål och vad som är olika typer av problem.

Görel Thurdin säger att bristen på arbetskraft nog kan härledas till det samhälle som socialdemokraterna har byggt upp. Ja, det kanske man kan säga. Vi har en mycket hög ambition när det gäller sysselsättningen. Vi har en utomordentligt hög nivå i fråga om sysselsättningen – den högsta i världen. Det har inneburit att vi har kunnat erbjuda arbete till både män och kvinnor i det här landet. Vi är ganska stolta över det. Men detta tar Görel Thurdin som intäkt till att säga att vi har en mycket djup kris.

Vi har också den mest offentliga sektorn i jämförbara länder. Det skulle då också vara ett uttryck för en kris, när vi alltså har brist på arbetskraft inom den sektorn. Jag kan inte se det så. Jag är litet besviken över att Görel Thurdin gör det så enkelt för sig och menar att förekomst av köer och arbetskraftsbrist skulle vara ett mer allmänt kritecken, medan det samtidigt uttrycker en mycket stark ambition som vi har att tillgodose önskemål och krav som människor har i det här landet, där vi i hög grad har nått mycket långt.

Man kan naturligtvis konstatera att ur den aspekt som Görel Thurdin uppenbarligen tillmäter vikt, nämligen att det inte skall finnas någon brist på arbetskraft alls, var vi i ett mycket lyckligt läge ett antal år i början på 80-talet, när arbetslösheten steg väldigt kraftigt. Men jag tycker inte det. Då gick det visserligen att få arbetskraft på de allra flesta håll i landet när man

skulle rekrytera – också till den offentliga sektorn. Men det var oerhört många människor som led nöd och inte kunde få ett jobb, och det tycker inte jag var tecken på ett bra samhälle.

Görel Thurdin frågar vad vi har för handlingsplan. Jag har redovisat mina intentioner i den allmänpolitiska debatt som vi hade för ungefär en månad sedan. Därför har jag ingen anledning att upprepa det här i kammaren i dag, utan jag får hänvisa till kammarens protokoll på den punkten. Men om nu Görel Thurdin är besviken på mitt svar, så vill jag uttala en viss besvikelse över att vi inte kan sortera fram problemen och vara ense om vissa ting i den här debatten, nämligen att det är oerhört betydelsefullt att vi i dag kan erbjuda så många jobb till människor i det här landet, inte bara i storstäderna utan i hela landet, och att vi då kanske också får acceptera att en del vakanser uppstår både inom industrin och i den offentliga sektorn.

Anf. 55 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! De sex borgerliga åren återkommer man till litet då och då. Det är ganska märkligt att vi blir så attackerade för de åren, då vi mycket bättre än omvärlden lyckades hålla arbetslösheten i schack. Under de sex borgerliga åren bedrevs en bättre politik – en politik som lyckades bättre – än i omvärlden, medan man under de sex högkonjunkturåren i princip har lyckats sämre, om vi skall se på parametrar.

Föräldrar som måste fara hem från sina jobb därför att man ringer från daghemmet och säger att "nu kan vi inte ta hand om ditt barn längre", patienter som inte får den hjälp de behöver, de gamla som faktiskt inte alltid har en bra äldreomsorg, de som får vänta på beslut långa tider och därigenom hamnar i kläm, inte tycker väl de att det här svaret från statsrådet är särskilt positivt, när man nästan får ett intryck av att det är bra med arbetskraftsbrist.

Om lönerna på vissa viktiga områden i den offentliga sektorn är betydligt lägre än i den privata sektorn och det råder stor arbetskraftsbrist också i näringslivet, så tycker jag att man borde kunna erkänna att det faktiskt är en ganska svår nöt att knäcka, med den utveckling som vi har haft på den offentliga sidan under de senaste åren.

Jag tycker inte att man skall slå sig för bröstet för att man har haft högkonjunktur under sex år – för det är ju vad ni faktiskt har haft. Den högkonjunkturen döljer t.ex. regionala obalanser som fortfarande finns och som naturligtvis kommer upp till ytan den dag det inte ser så ljusst ut i ekonomin totalt.

Centerpartiet har år ut och år in försökt få gehör för tankegångarna om det decentraliserade samhället, därför att det samhället tar större hänsyn till människorna. Det koncentrerade samhället, där man t.ex. har så långa arbetsresor, tar inte hänsyn till människorna – och det tar inte heller hänsyn till miljön. Det medför ju att människor inte orkar delta i arbetslivet på det sätt som man annars skulle ha velat göra – och inte heller hinner därför att arbetsresorna tar för lång tid.

Jag tycker att det är viktigt att peka på att otryggheten växer; den minskar inte, än så länge.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

*Om arbetsvillkoren i
den offentliga sektorn*

Anf. 56 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Om man påstår, Görel Thurdin, att vi skulle ha lyckats sämre än omvärlden under de sex år som vi kan redovisa, så är det faktiskt inte alls sant – det finns många uttryck för det. Och då skulle vi väl inte vara i den situationen att vi har en arbetslöshet i Sverige på 1,5 %, medan andra industriländer i Europa har 11 eller 12 %. Det är bara, Görel Thurdin, om man har den uppfattningen att det är bra att det finns så pass mycket arbetslöshet att man aldrig får några vakanser, som man skulle tycka att en sådan situation vore mycket gynnsam.

Vad som är viktigt, Görel Thurdin, är att vi under de här åren har fått till stånd produktion och reallöner, som har gjort den ekonomiska situationen för både löntagare och kommuner annorlunda. Kommunerna har i dag råd att efterfråga personal, de har råd att fullfölja sina mycket ambitiösa utbyggnadsplaner – och man gör det också inom barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård. De problem med rekryteringen som uppkommer skall ses mot bakgrund av de ambitiösa utbyggnadsplaner som finns. Det är bristen på reala resurser i form av människor som det handlar om, och den bristen finns både inom industrin, inom handeln och i staten och kommunerna – inom vård och omsorg. Vad vi i så fall skall diskutera är om den är värre i den offentliga sektorn än på andra håll.

Nu görs det ganska mycket också inom vård och omsorg. Jag har avsiktligt avstått från att redovisa det, för jag tycker att det i första hand är landsting och kommuner som skall göra det – inte jag. Men jag har iakttagit den väldiga ambition som man har när det gäller att förbättra sina insatser på det området.

Om löner och arbetsvillkor inom offentlig sektor skulle utvecklas sämre än inom privat sektor, då skulle vi få verkliga problem. Men jag har i mitt svar redovisat, Görel Thurdin, att vi inte har den utvecklingen. Vi har problem på en del områden, och jag har redovisat en del förslag till åtgärder som statens arbetsgivarverk i förhandlingarna har drivit för att råda bot på de problemen. Men samtidigt har vi förbättrat situationen på en del andra områden, och det har jag också redovisat i mitt svar på interpellationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1988/89:55 om reavinstbeskattning av andelar i handelsbolag, m.m.

16 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1988/89:9 Riksdagens revisorers förslag angående stödet till fiskerinäringen

17 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:23 om produktsäkerhetslag

1988/89:L9 av Martin Olsson m.fl. (c)

1988/89:L10 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:L11 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

1988/89:L12 av Ulla Orring m.fl. (fp)

1988/89:L13 av Gudrun Norberg (fp)

1988/89:L14 av Elisabet Franzén m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1988/89:33 om avgifter för pensionärer vid sjukhusvård

1988/89:Sf2 av Sten Svensson m.fl. (m)

1988/89:Sf3 av Olof Johansson m.fl. (c)

1988/89:Sf4 av Barbro Sandberg m.fl. (fp)

1988/89:Sf5 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:Sf6 av Ragnhild Pohanka m.fl. (mp)

1988/89:Sf7 av Agne Hansson och Marianne Jönsson (båda c)

med anledning av prop. 1988/89:41 om vissa ändringar i skogskontologstiftningen

1988/89:Sk2 av Kjell Johansson m.fl. (fp)

1988/89:Sk3 av Bo Lundgren m.fl. (m)

1988/89:Sk4 av Martin Olsson (c)

18 § **Meddelande om interpellationer**

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 8 november

1988/89:54 av *Siw Persson* (fp) till socialministern om ersättningen från den allmänna försäkringen vid psykisk ohälsa:

Psykisk ohälsa är i dag mycket vanlig. De flesta människor upplever kriser under sitt liv, ofta orsakade av sjukdom, handikapp eller död. En från början naturlig krisreaktion av nedstämdhet och ångest kan fixeras och bli bestående om individen inte får adekvat stöd och hjälp.

De psykiska problemen åsamkar samhället mycket stora kostnader. Institutionsbehandling medför ofta månadslånga vårdtider och därmed stora kostnader för samhället. En del av dessa kostnader skulle kunna reduceras om adekvat behandling sattes in på ett tidigt stadium. En psykologisk behandling ges med en frekvens varierande mellan en timme varannan vecka och fyra–fem timmar i veckan under ett begränsat antal behandlingstillfällen. Patienten kan då ofta samtidigt upprätthålla sitt arbete.

Psykologisk rådgivning och behandling som meddelas av privatpraktiserande läkare, uppförd på försäkringskassans förteckning, ersätts från försäkringskassan. Motsvarande insatser från en privatpraktiserande psyko-

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Meddelande om frågor

log måste betalas av den hjälpsökande själv. Genom att all psykologisk utredning och behandling inte ersätts av försäkringskassan kan denna för många människor nödvändiga hjälp komma i fråga främst för dem som har god privatekonomi. Det kan väl ändå inte vara meningen att pengar skall vara avgörande för vård. Därför är min fråga till sjukvårdsministern:

Varför omfattar ersättning från den allmänna försäkringen inte utredning och behandling utförd av legitimerad privatpraktiserande psykolog?

1988/89:55 av *Siw Persson* (fp) till socialministern om hanteringen av tandlagningsmaterial:

Vi kan hitta ökända miljögifter som kreosot, blymönja och fenolkviksilver i tandlagningsmaterial inom den svenska tandvården. Det finns t.o.m. människor som går omkring med tandproteser och porslinskronor, som innehåller utarmat uran.

Denna användning av gifter och radioaktiva material pågår utan kontroll av myndigheterna. Även för läkare och tandläkare är detta okänt.

Det är upprörande att tandlagningsmaterial till skillnad från läkemedel inte är underkastade någon produktkontroll eller licensiering. Tandläkarna vet inte vilka ämnen som ingår i de produkter de stoppar in i munnen på oss patienter, eftersom tillverkarna inte behöver deklarerat innehållet i materialen.

Nu är socialstyrelsens ställningstagande att det inte blir någon kontroll av tandlagningsmaterial förrän tidigast på 1990-talet.

Vad jag förstår finns det ingenting som hindrar socialstyrelsen att redan i morgon införa rapportering av biverkningar av tandlagningsmaterial. Andra förslag, som t.ex. införande av produktkontroll, kräver lagstiftning för att kunna genomföras och tar därigenom längre tid.

Min fråga till socialministern är:

Tänker socialministern äntligen ta något initiativ i hanteringen av tandlagningsmaterial så att det är försvarbart ur toxikologisk synpunkt?

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 november

1988/89:180 av *Anders Björck* (m) till statsrådet Bengt Göransson om vissa kabel-TV-frågor:

I våras aviserade regeringen en proposition som bl.a. skulle få till effekt att mottagning av direktsändande satelliter via kabel, t.ex. den nya Astrasatelliten som skall sända TV 3, skulle kunna begränsas.

Med anledning av detta och den pågående diskussionen om att stoppa TV 3 på grund av att den bl.a. innehåller reklam på svenska vill jag fråga statsrådet Göransson:

Avser regeringen definitivt avstå från att lägga fram förslag som begränsar mottagning av satellitprogram från direktsändande satelliter via kabelnät?

Kommer regeringen föreslå förändringar i nu gällande kabel-TV-lag som låter svenska folket självt – och inte kabelnämnden – avgöra i vilken utsträckning det tål se reklam på svenska språket i TV-rutan?

1988/89:181 av *Britta Bjelle* (fp) till miljö- och energiministern om ändrad lagstiftning med anledning av viss finsk avfallsdumpning:

Finska myndigheterna, Lapplands länsstyrelse och vatten- och miljöstyrelsen har beslutat att tillåta stålföretaget Outokumpu deponera 70 000 m³ avfall på ön Kuusiluoto. Ön ligger i Torneälvens utlopp och endast 2 km från den svenska gränsen.

Eftersom dumpningen kan medföra risk för nedsmutsning av vattnet i Haparanda skärgård borde gränsälvscommissionen automatiskt ha fått ärendet för behandling. I stället anser Lapplands länsstyrelse att det ej behövs tillstånd från gränsälvscommissionen.

Förmodligen behöver gränsälvsöverenskommelsen justeras så att det inte råder osäkerhet om gränsälvscommissionens kompetensområde.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet:

Avser statsrådet att vidta åtgärder för att få till stånd en översyn av aktuell lagstiftning?

1988/89:182 av *Britta Bjelle* (fp) till miljö- och energiministern om sammansättningen av gränsälvscommissionen:

I gränsälvscommissionens kompetensområde ingår att vaka över vattenområdena i gränsen mellan Sverige och Finland. I gränsälvs överenskommelsen står det att "särskild vikt skall fästas vid naturvårdsintresset; så långt möjligt skall fiskbeståndet tryggas och förorening av vattnet motverkas".

Med hänsyn till gränsälvscommissionens stora betydelse ur miljövardssynpunkt, borde gränsälvscommissionen i likhet med koncessionsnämnden innehålla stadgad kompetens av en ledamot som har erfarenhet av frågor som faller inom verksamhetsområdet för statens naturvårdsverk.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet:

Avser statsrådet att vidta någon åtgärd för att garantera gränsälvscommissionen den kompetens som beskrivits ovan?

1988/89:183 av *Daniel Tarschys* (fp) till socialministern om förskrivningen av metadon åt aids sjuka narkomaner:

Över hundra HIV-positiva tunga narkotikamissbrukare väntar för närvarande på metadonbehandling. Personalen vid Roslagstulls sjukhus har nu åter slagit larm om att svårt sjuka aidspatienter in i det sista tvingas jaga knark på gatan, med allt vad det innebär av kriminalitet, prostitution och fortsatt smittspridning.

Med anledning härav vill jag fråga socialministern:

Vilka omedelbara åtgärder avser regeringen att vidta för att eliminera väntetiden till metadonbehandling och möjliggöra förskrivning av metadon på humanitära grunder till aidssjuka narkomaner?

den 8 november

1988/89:184 av *Lennart Brunander* (c) till arbetsmarknadsministern om ersättningen vid AMS-utbildning:

När någon blir arbetslös och söker ett nytt arbete men saknar utbildning för detta kan vederbörande erhålla AMS-utbildning. Den ersättning som då utgår till den arbetslöse under utbildningstiden baseras på inkomsten från det tidigare arbetet. Ibland uppstår väntetider innan man får den önskade utbildningen. Under denna väntetid utgår arbetslöshetsersättning. Den energiske tar kanske ett tillfälligt arbete under väntetiden. Lönen för ett sådant tillfälligt arbete är vanligtvis lägre. Ersättningen under utbildningstiden kommer då att baseras på det senaste arbetets löneläge.

1. Anser arbetsmarknadsministern att det är riktigt att den som i stället för att gå arbetslös tar ett tillfälligt arbete skall "straffas" med lägre ersättning under studietiden?
2. Kan vi förvänta oss någon åtgärd från regeringens sida?

1988/89:185 av *Rune Thorén* (c) till jordbruksministern om åtgärder mot doping av hästar:

Varje dag utsätts svenska och utländska hästar för djurplågeri. Metoderna är många, en del primitiva, andra mer avancerade. Alla går de naturligtvis ut på att få hästarna att hoppa högre i en ständig karusell av tävlingar, där hästarna bara blir ett redskap för att vinna prispengar och få tidningsrubriker.

Doping och barrering är förbjudet såväl i Sverige som internationellt – trots detta förekommer det.

Vad ämnar statsrådet vidta för åtgärder för att den lag som finns följs och har statsrådet för avsikt att ta initiativ i denna fråga såväl nationellt som internationellt?

1988/89:186 av *Claes Roxbergh* (mp) till miljö- och energiministern om avveckling av PVC-plast i förpackningar:

Våra PVC-förpackningar är via sopförbränningen en av de största förorenarna i det svenska sopberget. Utsläppen består bl.a. av klor, som bidrar till försurningen, samt det supergiftiga ämnet dioxin. Dessa förpackningar måste stoppas.

Naturvårdsverket har känt till farorna under lång tid men har efter överläggningar med fabrikanterna kommit fram till att PVC-förpackningar skall få användas även i fortsättningen.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet Birgitta Dahl vilka åtgärder som kommer att vidtas.

1988/89:187 av *Claes Roxbergh* (mp) till miljö- och energiministern om personalläget på länsstyrelsernas naturvårdsenheter:

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Meddelande om frågor

Miljötillsynen fungerar inte. Personalläget på länsstyrelsernas naturvårdsenheter är prekärt med många vakanser och hög personalomsättning. Detta medför att tillsynsverksamheten inte kan skötas som den borde.

Jag vill fråga miljö- och energiminister Birgitta Dahl vilka åtgärder hon tänker vidta.

1988/89:188 av *Birger Schlaug* (mp) till statsministern om Sveriges engagemang i Antarktis:

Striden om Antarktis förmodade naturrikedomar har hårdnat de senaste åren. Sverige har hävdat att omsorgen om miljön skall vara vägledande för det svenska engagemanget i Antarktis. Sverige har som medlem i Antarktisfördraget ett ansvar att nu leva upp till löftet.

Är statsministern beredd att aktivt verka för att Antarktis blir en världspark där bl.a. mineralutvinning förbjuds?

Har Sveriges engagemang i Antarktis exploateringssyfte?

1988/89:189 av *Per-Ola Eriksson* (c) till arbetsmarknadsministern om ytterligare medel för regionalpolitiska satsningar:

Efterfrågan på regionalpolitiska medel är i dag stor. Därför är statens industriverk (SIND) i behov av ytterligare medel för regionalpolitiska satsningar för att kunna behandla de ärenden som inkommer under innevarande budgetår.

Med anledning av detta vill jag till arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Är arbetsmarknadsministern beredd att medverka till att ytterligare medel anvisas till SIND för regionalpolitiska satsningar?

1988/89:190 av *Lena Boström* (s) till kommunikationsministern om allmän stopplikt vid järnvägsövergångar:

Antalet personer som dödas och skadas vid järnvägsövergångar ökar för varje år. Under åren 1985–1987 skadades totalt 90 personer, och under samma tid dödades totalt 84 personer. Ser man på det totala antalet olyckshändelser i järnvägsdrift kan man konstatera att det under ovan nämnda år inträffade totalt 1 126 olyckshändelser.

Orsaken till olyckshändelserna är givetvis varierande. Och det finns inga entydiga lösningar för att förhindra de olika olyckorna. Men en mycket enkel och effektiv lösning på olyckor som sker vid järnvägsövergångar borde vara obligatorisk stopplikt vid alla järnvägsövergångar.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd att genomföra allmän stopplikt vid alla järnvägsövergångar?

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

1988/89:191 av Görel Thurdin (c) till miljö- och energiministern om ersättning till kommuner för vissa kostnader med anledning av Tjernobyolyckan:

Meddelande om frågor

Förra året begärde centerens riksdagsledamöter från Norrland att särskilda medel skulle utbetalas till de kommuner som haft betydande kostnader på grund av Tjernobyolyckan. Miljöministern svarade nej på detta. Tjernobyly har orsakat kostnader under mer än första året efter olyckan. Hösten 1988 har för Örnsköldsviks kommuns del inneburit minst 300 000 kr. i extra kostnader för mätningar av svamp, älgkött, bär, frukt, m.m. Det torde vara likadant i de andra drabbade kommunerna. Det går så långt att kommunerna överväger att ta ut dessa kostnader i avgifter. Mätningar måste göras kontinuerligt eftersom det är en mycket stor variation mellan mätningstillfällena. Gävle kommun har också gått in med en begäran om extra medel för sina kostnader.

Avser regeringen medverka till en ordning där landet som helhet solidariskt ställer upp för de kommuner som fortfarande – och många år framöver – har extra kostnader till följd av Tjernobyolyckan?

1988/89:192 av Görel Thurdin (c) till justitieministern om statens skadeståndsansvar vid fel eller försummelse vid myndighetsutövning:

Rättssäkerheten för enskilda medborgare gentemot felaktiga myndighetsbeslut är en fråga som har debatterats ofta. Det senaste fallet som uppmärksammats är bilhandlare Halvar Alvgard, som trots att han befunnits felaktigt misstänkt för grova skattebrott och åsamkats ekonomisk skada genom ett felaktigt myndighetsbeslut själv får bära den skada han åsamkats. Enligt tingsrätten i Västervik kan bara grava felbedömningar från myndigheter vara skadeståndsgrundande. Tingsrätten tyckte inte 2,7 miljoner var en grav förlust, inte heller att det var gravt att myndigheten felaktigt anhållit honom. Ännu är inte ämbetsmannaansvaret återinfört. Skadeståndslagen tycks vara otillräcklig.

På vilket sätt avser regeringen att inom detta område öka rättssäkerheten för de enskilda gentemot myndigheternas agerande?

1988/89:193 av Pär Granstedt (c) till kommunikationsministern om utbyggnaden av kabelnät för TV:

Televerket försöker i vissa fall i strid med berörda kommuners önskemål bygga ut ett TV-kabelnät i landet. Eftersom inga andra företag torde få möjligheter att skapa ett kabelnät utan tillstånd från och ersättning till berörda kommuner sätts därmed konkurrensen ur spel.

Är regeringen beredd att ingripa för att säkerställa en konkurrens på lika villkor i fråga om utbyggnad av kabelnät för TV?

1988/89:194 av Sigge Godin (fp) till finansministern om beräkningen av bilförmån vid taxeringen:

I riksskatteverkets anvisningar för hur värdet av fri bil skall beräknas vid taxeringen står bl.a. följande att läsa:

”Med bil avses både personbilar och andra bilar som utnyttjas eller kunnat utnyttjas i huvudsak för personbefordran (t. ex. lätta lastbilar med skåpkarosseri). Förmånsvärde beräknas däremot inte för tung lastbil eller buss.”

Exemplet lätta lastbilar med skåpkarosseri innebär att taxeringsmyndigheterna anser att ”VW Pick-up” är en sådan bil som kan utnyttjas för personbefordran och därmed skall beskattas som bilförmån. Detta trots att ”VW Pick-up” saknar möjligheter att transportera flera än en person utöver föraren.

”VW Pick-up” förekommer inte i riksskatteverkets lista över lätta lastbilar som kan medföra förmånsvärde.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till finansministern:

Är finansministern beredd att ge riksskatteverket sådan vägledning att lagstiftarens andemening blir klar för landets taxeringsnämnder, dvs. att ”VW Pick-up” inte är att hänföra till gruppen lätta lastbilar med skåpkarosseri?

1988/89:195 av *Ulla Orring* (fp) till statsrådet Georg Andersson om rätten för flyktingar att få förenas med sina anhöriga:

Den svenska flyktingpolitiken borde präglas av generositet med skydd för de mänskliga rättigheterna – att få förenas med sina anhöriga. Så är inte alltid fallet. En sådan rättighet borde enligt mitt förmenande ofta vara rådande särskilt för äldre flyktingar som kommer till Sverige för att förenas med sina anhöriga i vårt land.

Enligt regeringens egen deklaration kan det vara angeläget att undvika beslut som framstår som stötande för den allmänna rättskänslan eller humanitetens krav.

Min fråga till invandrarministern är:

Vilken åtgärd är invandrarministern beredd att vidta för att åstadkomma en mer generös tolkning av lagen?

1988/89:196 av *Karin Ahrland* (fp) till justitieministern om kriminalisering av narkotikakonsumtion:

Enligt uppgifter i massmedia har den skärpning som skedde av narkotikastrafflagen fr.o.m. den 1 juli i år blivit verkningslös i så mening att inga ingripanden har gjorts med stöd av den utvidgade lagen.

En företrädare för justitiedepartementet uppger att ”det var väntat att det skulle gå så här”. Det framgår vidare att det inte finns några ambitioner från departementet att föreslå några förändringar så att lagen får avsedd verkan.

Folkpartiet har i debatten angående en kriminalisering av narkotikabruket krävt att fängelse skall ingå i straffskalan. Efter vad som nu har framkommit har vi styrkts i vår uppfattning att detta är förutsättningen för att lagen skall kunna tillämpas.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Meddelande om frågor

Jag vill därför fråga justitieministern:

Vilka åtgärder ämnar justitieministern föreslå för att stadgandet angående kriminalisering av narkotikakonsumtionen skall kunna tillämpas?

1988/89:197 av *Birgitta Hambraeus* (c) till civilministern om rätt att överklaga skolstyrelsers beslut i vissa fall:

Beslutanderätten skall ligga så nära de människor som berörs som möjligt. Men den enskilde måste ha rätt att få sin sak prövad i högre instans.

Kommunerna har, närmast genom sina skolstyrelser, makten att själva besluta om vilka skolenheter som skall vara kvar. Om mina barns skola plötsligt läggs ned kan detta beslut inte upphävas av en myndighet på rikspanet. Den urgamla rätten att gå till kungs har därmed upphört inom ett område som kan beröra den enskilde mycket djupt.

Länsskolnämnden kan dock öppna en skola mot den kommunala skolstyrelsens uppfattning.

I Drevdagen har föräldrar kämpat sedan 1971 för att få behålla sin skola, som kommunen med minsta möjliga majoritet beslutat lägga ned.

Laglydnad är väsentlig för att samhället skall bestå, men lagtillämpning som framstår som kränkande för enskilda urholkar viljan att lyda lagen.

Jag vill fråga civilministern:

Överväger regeringen att ge rätt att överklaga skolstyrelsers beslut till högsta instans?

1988/89:198 av *Margareta Hemmingsson* (s) till utbildningsministern om uppdragsutbildningen inom högskolan:

Sveriges Förenade Studentkårer har i dagarna JO-anmält högskolan i Eskilstuna/Västerås med anledning av dess höga andel uppdragsutbildning.

Förordningen om uppdragsutbildning i anslutning till statlig och kommunal högskoleutbildning anger vissa allmänna regler för verksamheten.

Jag vill därför fråga utbildningsministern:

Vill utbildningsministern medverka till att nuvarande regler justeras?

1988/89:199 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern om företagsbeskattningen:

I en intervju i tidskriften *Veckans Affärer* antyder finansministern att den omläggning av företagsbeskattningen som sannolikt kommer att genomföras fr.o.m. 1991 medför en skärpning av skatteuttaget för företagssektorn.

Varje skärpning av företagsbeskattningen kommer att leda till mindre kapitalbildning, minskad investeringsvilja och lägre sysselsättning.

Mot den bakgrunden vill jag fråga finansministern:

Avser regeringen föreslå att företagsbeskattningen skärps utöver nuvarande uttag av bolagsskatt och vinstdelningsskatt?

1988/89:200 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern om beskattningen av pensioner:

Förtidspension kan komma att utgå med retroaktiv verkan. Utbetalningen av såväl retroaktiv som löpande pension kan komma att fördröjas så att utbetalning sker under ett senare kalenderår än det år pensionen avser.

Till följd av kontantprincipen som gäller vid beskattning av pensioner kan den enskilde tvingas betala betydligt högre skatt än om utbetalningen skett under det år pensionen egentligen avsåg. I ett aktuellt fall i Värmland förlorade pensionären nästan 9 000 kr. till följd av den försenade utbetalningen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga finansministern om han är beredd att vidta åtgärder som leder till att dessa orimliga skattekonsekvenser undviks.

1988/89:201 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern om vinstdelningsskatten:

Finansieringen av de s.k. löntagarfondernas uppbyggnad sker genom en särskild vinstdelningsskatt och en extra löneskatt. Efter 1990 skall fonderna inte tillföras ytterligare medel.

Om vinstdelningsskatten tas ut även efter 1990 innebär det en kraftig skärpning – uppemot 20 % – av den "normala" bolagsskatten. Det skulle i sin tur leda till lägre investeringsvilja och mindre kapitalbildning och därmed också till lägre sysselsättning.

Jag vill mot denna bakgrund fråga finansministern:

Avser regeringen föreslå att den nuvarande vinstdelningsskatten "bakas in" i bolagsskatten fr.o.m. 1991?

1988/89:202 av *Ylva Johansson* (vpk) till finansministern om särskild kreditprövning för ungdomar:

Den s.k. skuldkommittén har aviserat förslag om speciella villkor för ungdomar då det gäller krediter. I den promemoria som kommittén skickat ut föreslås att ingen under 25 år skall beviljas kreditkort eller annan kredit utan säkerhet. Beträffande krediter skulle således en ny myndighetsålder införas.

Kommer förslagen att genomföras hamnar jag själv i den absurda situationen, att jag om några månader här i riksdagen skall vara med och fatta beslut om vårt lands budget för nästkommande år, samtidigt som statsmakterna inte anser mig vara betrodd att handha ett kontokort.

Jag vill därför ställa följande fråga till finansministern:

Avser finansministern att införa särbestämmelser för ungdomar då det gäller kreditprövning?

1988/89:203 av *Bertil Måbrink* (vpk) till arbetsmarknadsministern om Ericssons nedläggning av telefонтillverkning i Blekinge:

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Meddelande om frågor

Ericssons har beslutat att lägga ned sin tillverkning av bl.a. telefoner, vilket får till resultat att ca 700 personer berövas sina arbeten i Blekinge.

Jag vill därför ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Vilka initiativ tänker regeringen ta för att tvinga Ericssons att ta sitt ansvar för sysselsättningen på berörda orter i Blekinge?

1988/89:204 av *Bo Hammar* (vpk) till justitieministern om ökat integritetsskydd i vissa fall:

Vår i långa stycken utmärkta tryckfrihetslagstiftning har kompletterats med att massmedierna själva ålagt sig att följa vissa av dem själva utarbetade pressetiska regler, bl.a. i avsikt att skydda den personliga integriteten.

Det har varit en bra ordning. Pressens självsanerande verksamhet har gjort lagstiftning överflödig. Därför är det oroande att man från Svenska Tidningsutgivareföreningens sida nu signalerar förslag om en påtaglig uppluckring av de pressetiska spelreglerna. Allvarliga övergrepp mot den personliga integriteten, som hittills kunnat beivras av pressombudsmannen och Pressens Opinionsnämnd, skulle därmed i fortsättningen kunna bli allmänt accepterade inom massmedierna.

Min fråga till justitieministern är följande:

Avser justitieministern att förelägga riksdagen förslag till lagstiftning för att ge den personliga integriteten ett bättre skydd i de fall de pressetiska reglerna "liberaliseras"?

1988/89:205 av *Viola Claesson* (vpk) till justitieministern om åtgärder för att skydda lokal fackförenings egendom:

Vid Volvo Torslandaverken har företagsledningen använt sin interna säkerhetstjänst för att tilltvinga sig inträde på en fackföreningsexpedition. Bl.a. beslagtogs en film som tillhörde facket och som tillkommit för att dokumentera arbetsmiljörisker i monteringshallen. Övergreppet är, enligt en rättsjurist från LO, att likna vid arbetsgivaremetoder som användes för 60 år sedan. Volvoledningens aktuella agerande anses bl.a. "kränka föreningsrätten".

Jag vill därför fråga statsrådet följande:

Vad tänker regeringen göra för att förhindra att Volvo och andra företag på detta sätt tar lagen i egna händer?

1988/89:206 av *Björn Samuelson* (vpk) till kommunikationsministern om SJ:s s.k. miljöavgifter till banverket:

Från årsskiftet kommer SJ att betala "miljöavgifter" till banverket. Enligt uppgift kommer denna kostnad att vara i runda tal 3:50 kr. per tågakilometer för korta sträckor och 1:30 kr. per tågakilometer för längre sträckor. Självfallet slår dessa avgifter hårt mot den ekonomiska "bärigheten" för de små banorna.

Jag vill ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att små järnvägsbanor, som t.ex. Frykdalsbanan, inte skall slås ut av denna s.k. miljöavgift?

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Meddelande om frågor

1988/89:207 av *Viola Claesson* (vpk) till kommunikationsministern om visst uttalande rörande kollektivtrafiken:

Statssekreterare *Gunnel Färm* har i en föredragning om kollektivtrafiken nyligen förebådat att det skall bli möjligt att "engagera folkrörelser och frivilligorganisationer som vi gör på andra områden där samhället inte riktigt svarar mot kraven."

Jag vill därför fråga statsrådet följande:

Har regeringen planer på att sätta statssekreterarens uttalade idé i system på fler områden inom kollektivtrafiken än de *Gunnel Färm* nämnde, dvs. "rena och snygga hållplatser"?

1988/89:208 av *Alf Wennerfors* (m) till statsrådet *Lena Hjelm-Wallén* om tillkomsten av en nordisk utvecklingsfond för förmånlig kreditgivning till u-länder:

Regeringen har i proposition 1988/89:35 begärt riksdagens godkännande för att upprätta en nordisk utvecklingsfond för förmånlig kreditgivning till u-länder.

Motioner rörande förslaget skall väckas senast den 9 november.

Av pressmeddelande från UD framgår att statsrådet *Lena Hjelm-Wallén* redan den 3 november tillsammans med representanter för de övriga nordiska länderna undertecknat en överenskommelse om fondens inrättande.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga:

Vad föranleder regeringen att underteckna överenskommelsen innan riksdagen fattat beslut i frågan?

1988/89:209 av *Birger Hagård* (m) till utbildningsministern om högskolans ekonomutbildning:

I en nyligen framlagd rapport, som väckt stor uppmärksamhet, framförde IVA kraftig kritik mot ekonomutbildningen vid våra universitet och högskolor.

Delar statsrådet *Bodström* helt eller delvis IVA:s uppfattning och avser statsrådet i så fall att med anledning därav föreslå åtgärder för att komma till rätta med problemen?

1988/89:210 av *Ann-Cathrine Haglund* (m) till statsrådet *Bengt Göransson* om val av datautrustning för gymnasieskolan:

"Skall inte SOE slaa vakt om svenska spraaaket?"

I rapporten Datorutrustning och programvara för gymnasieskolan anges vad SÖ rekommenderar för skolinköp. I grupp 2 i rangordningen finns ett dataprogram som är gjort av Microsoft i USA – ett program som saknar å, ä, ö.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

SÖ:s inköpsfilosofi är normerande både vad gäller program och språk. Vad som rekommenderas för skolinköp är därför av särskild pedagogisk vikt.

Meddelande om frågor

Vill skolministern medverka till att man undviker att satsa på dataprogram som inte kan använda det svenska alfabetet korrekt?

1988/89:211 av *Gunnar Hökmark* (m) till statsrådet Bengt Göransson om reklamfinansierad TV:

Svenska folket nås i en växande omfattning av utländska reklamfinansierade TV-program. Detta är något som publiken av självklara skäl uppskattar. Reklamen finansierar program som de annars inte hade kunnat se. Reklamen får däremot inte användas för att finansiera svenskproducerade program som riktar sig till svenska folket. Detta drabbar givetvis svensk TV-produktion, svenskt kulturliv och de svenska tittarnas kontakt med det svenska språket.

Avser kulturministern att vidta åtgärder för att TV-kanaler som riktar sig till svensk publik skall kunna ha samma möjlighet att finansiera sin verksamhet med reklam som TV-kanaler som ses av svensk publik men som inte riktar sig till den?

1988/89:212 av *Gunnar Hökmark* (m) till statsrådet Bengt Göransson om kabelnämndens prövningsverksamhet:

Det är för yttrandefriheten och informationsfriheten oacceptabelt att staten – genom kabelnämnden – avgör vad som är av värde för medborgarnas informations- och yttrandefrihet.

Den svenska kabellagstiftningen minner om den tid då statsmakten ständigt försökte stoppa det fria ordet i tryck. Redan Johan Henrik Kellgren attackerade i dikten "Ljusets fiende" den som vill stoppa det fria ordets spridning, på ett sätt som om det vore i dag.

En utlät sig: "Man vore dum (sen saken kommit har så vida) att vilja ljusets gagn bestrida, blott att man hindrar det att sprida sitt sken till hela publikum. Nu, och på det en dylik fara ej i vårt land må äga rum är bäst man lämnar denna vara åt mig till monopolium".

Kabelnämndens rätt att värdera en TV-kanals värde för yttrande- och informationsfriheten är en ny indragningsmakt.

Avser kulturministern vidta åtgärder för att säkra svenska folkets yttrande- och informationsfrihet, oavsett vad regeringsmaktens företrädare anser vara av värde för informations- och yttrandefriheten?

1988/89:213 av *Sinikka Bohlin* (s) till justitieministern om kriminalvårdens nya linjeorganisation:

Regeringen gav den 24 oktober 1985 kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att utreda möjligheterna till decentralisering inom kriminalvården. Styrelsen beslöt den 22 januari 1988 att företa en översyn av verkets linjeorganisation.

Enligt arbetsgruppens första rapport den 6 juni 1988 skulle den nya

linjeorganisationen bestå av sex områden, relativt jämnt fördelade över hela landet.

I skrivelse den 14 september 1988 har kriminalvårdsstyrelsen till regeringen lämnat ett nytt förslag. Antalet regioner är fortfarande sex, men region 1 omfattar hela Norrland: Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Förslaget är en försämring jämfört med det första förslaget i vad gäller utredningsdirektiv, t.ex. angående förbättrade kommunikationer, reseförhållanden och service samt mot alla regionalpolitiska målsättningar.

Är statsrådet beredd att medverka till att kriminalvårdens nya linjeorganisation formas enligt utredningsdirektiven och dessutom följer regionalpolitiska målsättningar?

1988/89:214 av *Margareta Fogelberg* (fp) till statsrådet Georg Andersson om åtgärder för att förhindra splittring av flyktingfamiljer:

För två år sedan kom en ung amerikan, Dave Long, till vårt land. Han skaffade arbete, bostad och träffade småningom en svensk kvinna som han gifte sig med. Den 9 november skall han enligt invandrarverkets beslut utvisas till USA. Som skäl anför invandrarverket att Sverige sedan 1968 har stoppat all invandring av utomnordiska medborgare som kommer hit för att arbeta. Att det i detta fall rör sig om två unga människor, självförsörjande och skattebetalande som börjat ett liv tillsammans, saknar betydelse för myndighetens bedömning. I vår offentliga invandrarpolitik finns en ambition att medverka till familjers återförening.

Jag vill fråga invandrarministern:

Har vi inga verkningfulla regler som kan förhindra att familjer splittras?

1988/89:215 av *Margareta Fogelberg* (fp) till bostadsministern om ändrade läneregler för angelägna bostadsprojekt:

Med motiveringen att "bostadsstödet måste bli mera rättvist" har statsrådet Ulf Lönnqvist aviserat en översyn av bl.a. byggkostnader och statliga räntesubventioner. Folkpartiet har sedan länge påtalat de oroande snabba utgiftsökningarna och välkomnar därför statsrådets initiativ.

En mera rättvis fördelning av bostadsstödet är i sig angelägen. Den största orättvisan anser jag ändock vara att en växande skara företrädesvis unga människor inte har någon egen bostad över huvud taget.

Därför undrar jag om bostadsministern är beredd att med hjälp av redan tillgänglig erfarenhet snabbt se över de läneregler som i dag utgör det sista men oöverstigligen hindret för angelägna bostadsprojekt.

1988/89:216 av *Isa Halvarsson* (fp) till socialministern om produktkontroll av tandfyllnadsmaterial:

Rapporterna om skadliga tandfyllnadsmaterial duggar tätt, alltför tätt. Myndigheternas passivitet är förvånande och upprörande.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Vad ämnar regeringen göra för att det med det snaraste införs en produktkontroll av tandfyllnadsmaterial?

Meddelande om frågor

1988/89:217 av *Isa Halvarsson* (fp) till kommunikationsministern om aviserad nedläggning av visst postkontor:

Posten fortsätter med sina nedläggningar i Värmland. Nu senast förvarnas om en nedläggning av postkontoret i Östra Ämtervik till nästa sommar.

Vill statsrådet medverka till att posten bättre agerar i enlighet med kampanjen "Hela Sverige ska leva"?

1988/89:218 av *Marianne Andersson* (c) till miljö- och energiministern om koldioxidutsläppen:

Enligt uppgifter i massmedia förespråkar Vattenfall att 500 000 ha åkermark skall planteras med lövskog i syfte att öka möjligheterna att binda koldioxidutsläpp vid en ökad förbränning av kol. Enligt Vattenfall skulle användning av kol kunna öka avsevärt utan att koldioxidutsläppen ökar med en sådan åtgärd.

Eftersom Vattenfalls förslag till minskade koldioxidutsläpp inte synes vara i linje med de intentioner regeringen har om den framtida energi- och miljöpolitiken vill jag fråga om miljö- och energiministern avser att vidta några åtgärder.

1988/89:219 av *Marianne Andersson* (c) till arbetsmarknadsministern om den aviserade arbetsmiljökommissionen:

Arbetsmiljöfrågorna tillhör de frågor som på ett avgörande sätt påverkar människors livskvalitet. Ny teknik och ny arbetsorganisation leder, tillsammans med den allmänna samhällsutvecklingen, till förändrade problembilder. Mot den bakgrunden är det viktigt att snabbt och på ett adekvat sätt få i gång det politiska arbetsmiljöarbetet.

Jag vill därför fråga statsrådet Thalén:

När och med vilken huvudsaklig inriktning kan regeringens aviserade arbetsmiljökommission komma i gång med sitt arbete?

1988/89:220 av *Barbro Sandberg* (fp) till socialministern om televerkets aviserade taxehöjning för nummerupplysning:

Televerket har aviserat en kraftig höjning av avgiften för nummerupplysning. I samband med detta förslag har kritik rests från de handikappades sida. Det framhålls att synskadade är beroende av dessa tjänster för att kunna utnyttja telefonnätet. Till detta kan läggas att det finns fall där förståndshandikappade inte förmår använda telefonkatalogen, vilket gör också dem beroende av nummerupplysningen.

Jag vill fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att undgå dessa negativa konsekvenser av televerkets taxehöjning för nummerupplysning?

1988/89:221 av *Roy Ottosson* (mp) till miljö- och energiministern om skydd av Indalsälvens delta:

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Meddelande om frågor

Nordeuropas största havsdelta är Indalsälvens delta. Området har i en rad utredningar och inventeringar bedömts som mycket värdefullt ur naturvårdssynpunkt.

Här finns ett förstklassigt fiske. Här finns stora geologiska värden. Här finns stora botaniska värden, bl.a. i form av utrotningshotade växter och växtsamhällen. Här finns stora faunistiska och ornitologiska värden – området är bl.a. en viktig rast- och häckningslokal för änder, vadare och även lövskogsberoende fåglar som t.ex. vissa hackspettsarter.

Trots långvariga, intensiva och alltmer desperata protester från miljöörrelsen, naturskyddsföreningar och enskilda så byggs nu en ny sträckning av E4 genom området. Vägen skall byggas med största möjliga hänsyn till natur och miljö – brukar det sägas.

Likväl planeras nu ytterligare exploateringar ute i deltat i form av industriområden, turistanläggningar etc.

Med anledning av detta vill jag ställa följande frågor till miljöminister Birgitta Dahl:

Vill regeringen medverka till att Indalsälvens delta skyddas med hänsyn till dess stora och i vissa avseenden unika naturvärden?

Vill regeringen medverka till att förhindra ytterligare exploatering av Indalsälvens delta?

1988/89:222 av *Roland Larsson* (c) till civilministern om den kommunala barnomsorgen:

Den kommunala barnomsorgen skall enligt beslut senast 1991 vara fullt utbyggd. Detta kommer att, förutom på resurser, ställa mycket stora krav på kommunernas barnomsorgsorganisation.

Har kommunerna rätt att själva bestämma hur den kommunala barnomsorgen bäst skall organiseras i fråga om personalrekrytering, arbetsfördelning, resursutnyttjande etc?

1988/89:223 av *Roland Larsson* (c) till jordbruksministern om ökad ersättning för skörde-skador i Östergötland:

Stora delar av östra Östergötland har i år drabbats av skörde-katastrof. Det nya skörde-skadeskyddet visar sig inte fungera, och för många hårt arbetande familjehjordbrukare hotar nu social och ekonomisk misär.

Avser jordbruksministern att ta något initiativ för att staten, i den uppkomna situationen, skall ställa upp och ta det ansvar som man t.o.m. 1987 ansåg rimligt?

1988/89:224 av *Karl-Gösta Svenson* (m) till finansministern om frisläpp av investeringsfonder för investeringar i Blekinge och sydöstra Sverige:

Ericsson har beslutat om nedläggning av telefontillverkningen i Karlskro-

na. Nedläggningen berör ca 700 anställda och är givetvis ett hårt slag för Karlskrona och för Blekinge län.

På kort sikt kan nyinvesteringar i länet stimuleras genom generellt frisläpp av investeringsfonderna i vart fall fram till utgången av år 1990. I praktiken kan då investeringar under denna tidsperiod direktavskrivas.

För att stimulera till s.k. avknoppningar borde ett sådant förslag kompletteras med ett extra stimulansavdrag. De företag som medverkar till avknoppning bör utöver direktavdraget få åtnjuta ett extra stimulansavdrag motsvarande en procentuell andel av investeringskostnaden.

En sådan form av avknoppning torde öka förutsättningarna för ett framgångsrikt resultat. I inledningsskedet finns nämligen ett ägarsamband mellan å ena sidan den som är s.k. "motor" och har produktionskunnande och å andra sidan huvudföretaget, som förutom friskt kapital även har resurser för bl.a. marknadsföring.

Vill regeringen medverka till generellt frisläpp av investeringsfonder för investeringar i Blekinge eller i sydöstra Sverige?

1988/89:225 av *Kent Lundgren* (mp) till miljö- och energiministern om motorvägsbygget i Bohuslän mellan Stora Höga och Ljungskile:

Vi besitter i dag en avsevärd kunskap om biltrafikens förödande konsekvenser för våra skogar och hav.

Bilismens påverkan på skogarna i form av försurning, aluminium-jonvandring och följande skogsdöd är väl känd.

Resultaten av övergödningen av haven – orsakad av bilism och jordbruk i kombination – har vi sett prov på i år i form av bl.a. mördaralgen som angrep allt i sin väg. Dess roll när det gäller försvunna fiskyngel och ejderungar, döende trutar och sälar, förändrat föräldrabetende hos svan och ejder, etc. kan vi endast gissa oss till, vilket inte gör massbilismens roll mindre farlig.

Med tanke på att socialdemokraterna inför årets val utropade sig själva till Sveriges enda kraftfulla miljöparti, vill undertecknad – liksom troligen också väljarna – gärna veta hur mycket allvar, moral och politisk etik som ligger bakom dessa uttalanden.

Eftersom den motorväg som för närvarande byggs mellan Stora Höga och Ljungskile i Bohuslän inte förefaller vara en miljömässigt försvarbar samhällsinvestering vill jag fråga miljö- och energiministern om regeringen avser att vidta några åtgärder?

1988/89:226 av *Sven-Olof Petersson* (c) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadsläget i Karlskrona:

Ericssons Business Communications AB har beslutat att lägga ner tillverkningsenheten av telefonapparater i Sverige. Detta innebär att ca 700 personer i Karlskrona mister sina arbeten. Ericssons erbjuder delar av personalen arbete på andra orter, men det stora flertalet kommer att bli utan alternativ. Det borde vara en självklarhet att Ericssons tar sitt ansvar för personalens fortsatta möjligheter till arbete och tillser att annan verksamhet placeras i Karlskrona.

Tyvärr verkar inte Ericssons ledning dela denna uppfattning. Karlskrona kommun har under en lång följd av år drabbats av arbetsmarknadsproblem och befolkningsminskning. Detta som nu inträffar kan få förödande effekter om inte åtgärder vidtas.

Prot. 1988/89:19
8 november 1988

Meddelande om frågor

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att arbetsmarknadsläget i Karlskrona kommun skall utvecklas positivt?

20 § Kammaren åtskildes kl. 18.19.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren